

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ім. В. СТУСА
ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ТЕОРІЇ ТА ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ І СВІТОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ

**ІСТОРІЯ СВІТОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ:
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО КУРСУ**

Вінниця
ДонНУ ім. В. Стуса
2016

ББК 83
УДК 821

Укладачі:

О. В. Пуніна, канд. філол. наук, доц. кафедри теорії та історії української і світової літератури (Історія світової літератури (Античність – початок XIX століття); Історія світової літератури (російська література XX століття));

С. А. Цікавий, канд. філол. наук, доц. кафедри теорії та історії української і світової літератури (Історія світової літератури (XIX століття: Романтизм));

М. В. Жилін, канд. філол. наук, доц. кафедри теорії та історії української і світової літератури (Історія світової літератури (XIX століття: Реалізм. Межа XIX–XX століття));

О. Є. Соловей, канд. філол. наук, доц. кафедри теорії та історії української і світової літератури (Історія світової літератури (XX століття)).

Відп. за випуск: *О. В. Пуніна*, канд. філол. наук, доц. кафедри теорії та історії української і світової літератури.

*Затверджено на засіданні вченої ради філологічного факультету
Донецького національного університету
(протокол № 10 від 16 червня 2016 р.)*

Історія світової літератури: методичні рекомендації до курсу / уклад. О. В. Пуніна, С. А. Цікавий, М. В. Жилін, О. Є. Соловей. – Вінниця: ДонНУ імені В. Стуса, 2016. – 84 с.

Видання вміщує методичні рекомендації – списки літератури, плани практичних занять, завдання для самостійної й індивідуальної робіт – до курсу «Історія світової літератури» для спеціальностей «Українська мова і література», «Російська мова і література», «Журналістика», «Культурологія» ОКР «бакалавр».

Для студентів філологічного факультету.

ББК 83
УДК 821

© Пуніна О. В., 2016
© Цікавий С. А., 2016
© Жилін М. В., 2016
© Соловей О. Є., 2016
© ДонНУ ім. В. Стуса, 2016

ЗМІСТ

Вступ	5
Історія світової літератури (Античність – початок XIX століття)	6
Попередні зауваги до курсу	6
Змістові модулі	6
Література до курсу	8
Плани практичних занять	11
Самостійна й індивідуальна роботи	17
Список творів для прочитання	17
Перелік післялекційних завдань	18
Форми самостійної роботи студента	18
Перелік питань, що виносяться на іспит	19
Історія світової літератури (XIX століття: Романтизм)	22
Попередні зауваги до курсу	22
Змістові модулі	22
Література до курсу	23
Плани практичних занять	26
Самостійна й індивідуальна роботи	33
Список творів для прочитання	33
Перелік післялекційних завдань	34
Форми самостійної роботи студента	35
Історія світової літератури (XIX століття: Реалізм. Межа XIX – XX століття)	36
Попередні зауваги до курсу	36
Змістові модулі	36
Література до курсу	37
Плани практичних занять	39
Самостійна й індивідуальна роботи	44
Список творів для прочитання	44
Перелік післялекційних завдань	45
Форми самостійної роботи студента	46
Перелік питань, що виносяться на іспит	46
Історія світової літератури (XX століття)	50
Попередні зауваги до курсу	50
Змістові модулі	50
Література до курсу	51
Плани практичних занять	53
Самостійна й індивідуальна роботи	59

Список творів для прочитання	59
Форми самостійної роботи студента	59
Перелік питань, що виносяться на іспит	60
Історія світової літератури (російська література XX століття)	64
Попередні зауваги до курсу	64
Змістові модулі	64
Література до курсу	65
Плани практичних занять	66
Самостійна й індивідуальна роботи	74
Список творів для прочитання	74
Форми самостійної роботи студента	75
Перелік питань, що виносяться на іспит	75
Словник ключових понять курсу	78

ВСТУП

Засвоєння матеріалу з періоду розвитку світової літератури від Античності до початку ХХІ століття розраховано на студентів спеціальностей «Українська мова і література», «Російська мова і література», «Журналістика», «Культурологія» ОКР «бакалавр». Курс «Історія світової літератури» вивчається за таким принципом поділу: періоди «Античність – початок ХІХ століття», «ХІХ століття», «ХХ століття».

Навчально-методичний комплекс уміщує необхідні для засвоєння курсу матеріали: змістові модулі навчальних дисциплін, літературу до курсу, плани практичних занять, списки творів для прочитання, переліки форм самостійної роботи студента, списки питань, що виносяться на іспит.

Вивчення курсу «Історія світової літератури» передбачає: ознайомлення з основними етапами та історичними умовами розвитку світової літератури; розуміння закономірностей художнього процесу та його складових; зорієнтованість в основних напрямках, персоналіях, тенденціях та перспективах розвитку світового літературного процесу; володіння навичками літературознавчого аналізу твору.

Студент повинен *знати*: основні етапи та історичні умови розвитку світової літератури; закономірності літературного процесу та його складові; основні напрямки, персоналії, жанри, тенденції та перспективи розвитку світової літератури; творчість найяскравіших письменників та її значення в літературному та загальнокультурному процесі.

Студент повинен *уміти*: давати філологічний коментар щодо засвоєного історико-літературного матеріалу; здійснювати аналіз художніх творів із використанням академічного інструментарію; користуватися довідковими джерелами, що присвячено проблемам розвитку та художньої своєрідності світового літературного дискурсу.

ІСТОРІЯ СВІТОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ (АНТИЧНІСТЬ – ПОЧАТОК ХІХ СТОЛІТТЯ)

Попередні зауваги до курсу

Навчальна дисципліна передбачає поглиблення відомостей про літературний процес від до н. е. до ХІХ століття; отримання студентами знань зі становлення історії світової літератури; також ознайомлення з актуальними проблемами літературознавства. У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен *знати*: зміст, значення й місце світової літератури від Античності до початку ХІХ століття; системний характер історії світової літератури, закономірність процесів і явищ; особливості розвитку історії літератури Античності, Середньовіччя, Відродження, Бароко, Просвітництва, Класицизму, Сентименталізму; науковий термінологічний апарат літературознавства у діахронному (історичному) та актуальному аспектах; вектори розвитку уявлень про роль окремих постатей в історії світової літератури; особливості кожного окремого жанру на рівні поезики у зв'язку з історією його становлення, дослідження та подальшим розвитком літератури; ключові наукові та методичні проблеми курсу; *вміти*: давати визначення основних історико-літературних понять; виділяти специфіку літературних явищ і феноменів упродовж становлення літератури Західної Європи; розуміти та розрізняти причини і наслідки у розвитку літератури; аналізувати наслідки взаємодії творчості представників різних стильових систем; застосовувати набуті знання у подальшому навчанні; шукати і опрацьовувати наукову літературу з проблематики курсу; самостійно ставити і розв'язувати проблемні питання з вивчення історії світової літератури ХХ століття.

Змістові модулі

Модуль 1. Античність. Середньовіччя. Відродження

Тема 1. Антична література: естетика й духовні цінності. Основні риси античної літератури. Духовні цінності античної літератури. Етапи розвитку.

Тема 2. Давньогрецька міфологія. Міф. Міфологія: специфіка понять. Міф в історичному розвитку. Міф як світоглядно-естетичний феномен.

Тема 3. Епос Гомера. Історія епосу. Естетика. Стиль.

Тема 4. Лірика ранньої класики. Особливості давньогрецької лірики. Жанри лірики: елегія, ямб, меліка.

Тема 5. Афінська трагедія. Загальні положення. Есхіл. Естетика драми Есхіла. Особливості трагедії Софокла. Трагедія Евріпіда.

Тема 6. Давня аттична комедія. Естетична природа комічного. Комедії Арістофана.

Тема 7. Греко-римський елінізм. Культурно-історичні передумови. Особливості поетики. Жанри. Періодизація.

Тема 8. Література доби Августа. Ідеологія Августа. Публій Вергілій Марон. Публій Овідій Назон.

Тема 9. Література пізньої Античності та початку Середніх Віків. Тенденції розвитку. Жанр сатурничного роману (Петроній, Апулей). Євангелія і нова парадигма історії. Аврелій Августин.

Тема 10. Література раннього Середньовіччя. Періодизація. Література Ірландії. Література Ісландії.

Тема 11. Література високого Середньовіччя. Духовна доктрина Середньовіччя. Західноєвропейські поеми: «Пісня про Роланда», «Пісня про мого Сіда», «Пісня про нібелунгів». Куртуазна література.

Тема 12. Данте Аліґ'єрі. Доба Данте. Жанр любовної автобіографії в творчості автора. «Божественна комедія».

Тема 13. Відродження в Італії. Відродження як історико-літературне явище. Франческо Петрарка. Джованні Боккаччо.

Тема 14. Ренесанс у Франції. Загальна характеристика. Література середньовічного міста. Франсуа Рабле.

Тема 15. Відродження в Німеччині та Нідерландах. Ідейні течії доби. Література доби.

Тема 16. Відродження в Англії. Дошекспірівський етап Відродження. Естетика і поетика.

Тема 17. Вільям Шекспір як епоха. Шекспірівське питання. Поетична творчість. Естетика драми. Трагедія Шекспіра. Ренесансний сміх у Шекспіра: комедії.

Тема 18. Відродження в Іспанії та Португалії. Історичні передумови. «Золотий вік». Мігель Сервантес.

Модуль 2. Бароко. Просвітництво.

Класицизм. Сентименталізм. Веймарська класика

Тема 1. Бароко в західноєвропейській літературі: естетика і поетика. Поняття бароко. Духовно-естетичний пафос бароко. Естетична сутність.

Тема 2. Барокова лірика й ліро-епос. Лірика Бароко. Джон Мільтон.

Тема 3. Барокова драма. Ознаки барокової драми. Педро Кальдерон.

Тема 4. Бароковий роман. Риси барокового роману. Ганс Якоб Гріммельсгаузен.

Тема 5. Класицизм як естетико-стильове явище. Загальні принципи класицизму. Жанри.

Тема 6. Класицистична трагедія. Драматургічна концепція. П'єр Корнель. Жан Расін.

Тема 7. Мольєр. Концептологія творчості. «Висока комедія».

Тема 8. Література просвітницького раціоналізму в Англії. Загальна характеристика. Культурно-історичні умови. Данієль Дефо.

Тема 9. Джонатан Свіфт. «Мандри Гуллівера». Бароковість творчості.

Тема 10. Література просвітницького раціоналізму у Франції. Філософсько-естетична основа. Монтеск'є. Дідро. Бомарше.

Тема 11. Вольтєр. Вольтєр'янство. Доробок автора в контексті просвітницького раціоналізму.

Тема 12. Англійський сентименталізм. Естетика і поетика сентименталізму. Сентименталізм як творчий метод.

Тема 13. Прозаїки і поети англійського сентименталізму. Семюел Річардсон. Генрі Філдінг. Лоренс Стерн. Поети.

Тема 14. Сентименталізм у Франції. Жан-Жак Руссо. Маркіз де Сад.

Тема 15. Веймарська класика. Культурно-історичні умови. Література до веймарської класики.

Тема 16. Фрідріх Шіллер. Естетика. Поетика.

Тема 17. Йоганн Вольфганг Гете. Стильові вектори творчості. «Фауст».

Література до курсу

1. Анпеткова-Шарова Г. Г. Античная литература: учеб. пособ. / Г. Г. Анпеткова-Шарова, Е. И. Чекалова. – Л.: Изд-во Ленингр. ун-та, 1980. – 223 с.

2. Антична література. Греція. Рим: хрестоматія / упор. Т. В. Михед, Ю. В. Якубіна. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 952 с.

3. Антична література. Зразки старогрецької та римської художньої літератури / упор. О. І. Білецький. – К.: Рад. школа, 1938. – 512 с.

4. Античная литература. Греция: антология. Ч. 1 / сост. Н. А. Федоров, В. И. Мирошенкова. – М.: Высш. шк., 1989. – 512 с.

5. Античная литература. Греция: антология. Ч. 2 / сост. Н. А. Федоров, В. И. Мирошенкова. – М.: Высш. шк., 1989. – 383 с.

6. Античная литература. Рим: антология / сост. Н. А. Федоров, В. И. Мирошенкова. – М.: Высш. шк., 1988. – 720 с.

7. Бахмутский В. Время первых: лекции по истории античной литературы / Владимир Бахмутский. – М.: ВГИК, 2013. – 224 с.

8. Білецький О. І. Збір. праць у 5 т. / Олександр Іванович Білецький. – К.: Наукова думка, 1965–1966. – Т. 5. – 654 с.

9. Буранок Н. А. История зарубежной литературы. Античная литература: учебно-методическое пособие / Н. А. Буранок. – Самара: ООО «Издательство Ас Гард», 2012. – 258 с.

10. Виппер Ю. Б. Творческие судьбы и история (О западноевропейских литературах XVI – первой половины XIX века) / Ю. Б. Виппер. – М.: Худ. лит., 1990. – 320 с.

11. Все шедевры мировой литературы в кратком изложении. Сюжеты и характеры. Зарубежная литература древних эпох, средневековья и Возрождения: Энциклопедическое издание. – М.: «Олимп»; ООО «Издательство АСТ», 1997. – 848 с.

12. Гиленсон Б. А. История античной литературы: в 2 кн. Кн. 1. Древняя Греция / Б. А. Гиленсон. – М.: Флинта, Наука, 2001. – 416 с.

13. Гиленсон Б. А. История античной литературы: в 2 кн. Кн. 2. Древний Рим / Б. А. Гиленсон. – М.: Флинта, Наука, 2001. – 384 с.

14. Давиденко Г. Й. Історія зарубіжної літератури середніх віків та доби Відродження: навч. посібник / Г. Й. Давиденко, В. Л. Акуленко. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 248 с.

15. Давиденко Г. Й. Історія зарубіжної літератури XVII–XVIII століття: навч. посібник. [для студ. вищ. навч. закл.] / Г. Й. Давиденко, М. О. Величко. – [2-ге вид.]. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 292 с.

16. Зарубіжна література: від античних часів до сьогодення. Словник-довідник школяра / Т. П. Матюшкіна. – Харків: ТОВ «Нова тема», 2009. – 336 с.

17. Зарубежная литература XVIII века: хрестоматия в 2 т. / под ред. Б. И. Пуришева. – [2-е изд.]. – М.: Высш. шк., 1988. – Т. 1. – 416 с.

18. Зарубежная литература XVIII века: хрестоматия в 2 т. / под ред. Б. И. Пуришева. – [2-е изд.]. – М.: Высш. шк., 1988. – Т. 1. – 400 с.

19. Зарубежная литература средних веков: хрестоматия / сост. Б. И. Пуришев. – [3-е изд.]. – М.: Высш. шк., 2004. – 816 с.

20. Чистякова Н. А. История античной литературы / Наталья Александровна Чистякова, Наталья Васильевна Вулих. – Ленинград: Изд-во Ленинград. ун-та, 1963. – 300 с.

21. История всемирной литературы: в 9-ти томах / Д. С. Лихачев, Г. И. Ломидзе, Д. Ф. Марков и др.; гл. редкол: Г. П. Бердников А. С. Бушмин, Ю. Б. Виппер (зам. гл. ред.); АН СССР Ин-т мировой лит. им. А. М. Горького. – М.: Наука, 1983–1994.

22. История зарубежной литературы XVII века / под ред. Н. Пахсарьян. – М.: Высш. шк., 2007. – 487 с.

23. История зарубежной литературы XVII–XVIII веков: учебно-методическое пособие / под ред. Н. Т. Пахсарьян. – М., 1996. – 102 с.
24. История зарубежной литературы XVIII века / под ред. Л. В. Сидорченко. – М., 1999.
25. История зарубежной литературы XVIII века: учеб. для филол. спец. вузов / З. И. Плавский, А. В. Белобратов и др.; под ред. З. И. Плавской. – М.: Высшая школа, 1991. – 335 с.
26. Косиков Г. Собр. соч. Т. 1: Французская литература / Георгий Косиков. – М.: Центр книги Рудомино, 2011. – 488 с.
27. Кун М. Легенди і міфи Стародавньої Греції / Микола Кун. – Харків: Фоліо, 2008. – 441 с.
28. Михайлов А. Д. До Франсуа Вийона, До Марселя Пруста / Андрей Дмитриевич Михайлов. – Т. III. – М.: Языки славянских культур, 2011. – 552 с.
29. Михальская Н. П. История английской литературы: учеб. для студ. филол. и лингв. ф-тов высш. пед. учеб. заведений / Н. П. Михальская. – М.: ИЦ «Академия», 2007. – 480 с.
30. Пронин В. А. История немецкой литературы: учеб. пособие / Владислав Александрович Пронин. – М.: Университетская книга; Логос, 2007. – 384 с.
31. Радциг С. И. История древнегреческой литературы: учебник / Сергей Иванович Радциг. – М.: Высш. школа, 1982. – 487 с.
32. Соневицький М. Історія грецької літератури: в 2 т. / Михайло Соневицький. – Рим: Український католицький університет ім. Святого Климентія Папи, 1970–1977.
33. Шайтанов И. О. История зарубежной литературы. Эпоха Возрождения: в 2 т. / Игорь Олегович Шайтанов. – М., 2001.
34. Шалагінов Б. Б. Зарубіжна література: Від античності до початку ХІХ ст. / Борис Борисович Шалагінов. – К.: ВД «Києво-Могилянська академія», 2013. – 368 с.
35. Шаповалова М. С. Історія зарубіжної літератури: Середні віки та Відродження / М. С. Шаповалова. – Львів: «Вища школа», 1982. – 440 с.
36. Щепотьев С. И. Краткий конспект истории английской литературы и литературы США / Сергей Иосифович Щепотьев. – СПб.: ООО «Лекс Стар», 2003. – 320 с.

Плани практичних занять

Практичне заняття 1. Софокл. «Едіп-цар»

1. Естетика афінської трагедії.
2. Композиція трагедії «Едіп-цар».
3. Переосмислення міфу про прокляття в творі «Едіп-цар».
4. Провідні мотиви і типи конфліктів трагедії.
5. Образ людини в трагедії «Едіп-цар».

Література

1. Аверинцев С. С. К истолкованию символики мифа об Эдипе / С. С. Аверинцев // Античность и современность. – М., 1972. – С. 90–103.
2. Анненский И. История античной драмы: курс лекций / Иннокентий Анненский. – СПб.: Гиперион, 2003. – 416 с.
3. Античная драма. – М.: Худ. литература, 1970. – 768 с.
4. Гиленсон Б. А. История античной литературы: в 2 кн. Кн. 1. Древняя Греция / Б. А. Гиленсон. – М.: Флинта, Наука, 2001. – 416 с.
5. Давньогрецька трагедія: збірник / перекл. із старогрецьк. Б. Тен. – К.: Дніпро, 1981. – 232 с.
6. Чистякова Н. А. История античной литературы / Наталья Александровна Чистякова, Наталья Васильевна Вулих. – Ленинград: Изд-во Ленинград. ун-та, 1963. – 300 с.

Завдання: виявити особливості елементів внутрішньої і зовнішньої форми, змісту трагедії «Едіп-цар» (зазначені в питаннях), навести приклади.

Форма заняття: рольова гра «літературний суд». За кожним зі студентів закріплена певна функція в умовному судовому процесі (обвинувачуваний, суддя, адвокат, прокурор, присяжні, свідки та ін.). У процесі його перебігу розкриваються ключові маркери драматичного твору.

Практичне заняття 2. Данте Аліґ'єрі. «Божественна комедія»

1. Яскраві сторінки життя Данте.
2. Жанрова специфіка «Божественної комедії».
3. Композиція і сюжет поеми.
4. Ліричний суб'єкт у поемі.
5. Ідейний зміст. Сміслові акценти в «Божественній комедії».
6. Символіка й алегорія в поемі.

Література

1. Ауэрбах Э. Данте – поэт земного мира / Эрих Ауэрбах. – М.: РОССПЕН, 2004. – 208 с.
2. Білецький О. І. Поема Данте // Збір. праць у 5 т. / Олександр Іванович Білецький. – К.: Наукова думка, 1965–1966. – Т. 5. – С. 272–304.
3. Доброхотов А. Л. Данте Алигьери / А. Л. Доброхотов. – М., 1990.
4. Історія зарубіжної літератури: Середні віки та Відродження / Г. Л. Рубанова, В. А. Моторний. – Львів: Вища школа, 1982. – 440 с.
5. Франко І. Я. Данте Аліг'єрі. Характеристика середніх віків. Життя поета і вибір з його поезії. Дантова друга любов // Зібрання творів: у 50 т. / І. Я. Франко. – Т. 12. – К., 1978.
6. Шаповалова М. С. Історія зарубіжної літератури: Середні віки та Відродження / М. С. Шаповалова. – Львів: «Вища школа», 1982. – 440 с.

Завдання: 1) віднайти цікаві сторінки із особистого життя автора; 2) виявити особливості елементів внутрішньої і зовнішньої форми, змісту «Божественної комедії» (зазначені в питаннях), навести приклади.

Форма заняття: *складання образного грона*. Студент визначає так звані «деталі» (асоціації, мотиви, образи, прийоми тощо) художнього світу поеми (не менше 20), відштовхуючись від назви поеми; кожна з наступної «деталі» має витікати з попередньої, таким чином створюється так зване образне грона. Всі визначені компоненти грона слід прокоментувати, пояснити, проілюструвати цитатами з твору.

Практичне заняття 3. Рабле Франсуа. «Гаргантюа і Пантагрюель»

1. Життя і творчість Рабле.
2. Джерела і жанрова природа «Гаргантюа і Пантагрюель».
3. Композиція твору.
4. Герой.
5. Еротизм у памфлеті.
6. Категорія комічного в «Гаргантюа і Пантагрюель».

Література

1. Артамонов С. Франсуа Рабле и его роман «Гаргантюа и Пантагрюель» / С. Артамонов // Гаргантюа и Пантагрюель / Франсуа Рабле. – М.: Гос. Изд. Худ. Лит., 1961. – С. 5–28.
2. Бахтин М. М. Творчество Ф. Рабле и народная культура средневековья и Ренессанса / М. М. Бахтин. – М.: Худ. лит., 1965.
3. Білецький О. І. Франсуа Рабле і його книга // Зібрання праць: у 5 т. / О. І. Білецький. – Т. 5. – К., 1966. – С. 305–324.

4. Косиков Г. Франсуа Рабле // Собр. соч. Т. 1: Французская литература / Георгий Косиков. – М.: Центр книги Рудомино, 2011. – С. 90–100.

5. Шайтанов И. О. История зарубежной литературы. Эпоха Возрождения: в 2 т. / Игорь Олегович Шайтанов. – М., 2001.

Завдання: 1) віднайти цікаві сторінки із особистого життя автора; 2) виявити особливості елементів макроструктури памфлету (зазначені в питаннях), навести приклади.

Форма заняття: «аукціон». Передбачає «купівлю» питань у викладача за певний відсоток балу.

Практичне заняття 4. Гріммельсгаузен Ганс Якоб. «Заповзятливий німецький Сімпліциссімус»

1. Специфіка барокового роману.
2. Жанрова своєрідність «Заповзятливого німецького Сімпліциссімуса».
3. Композиція і сюжет.
4. Герой у романі.
5. Ознаки барокового стилю у творі.

Література

1. История зарубежной литературы XVII века / под ред. Н. Пахсарьян. – М.: Высш. шк., 2007. – 487 с.

2. Морозов А. «Затеяливый Симплициссимус» и его литературная судьба // Симплициссимус / Г. Я. К. Гриммельсгаузен. – М.: Худ. лит-ра, 1976. – С. 5–20.

3. Морозов А. А. «Симплициссимус» и его автор / А. А. Морозов. – Ленинград, 1984.

4. Пронин В. А. История немецкой литературы: учеб. пособие / Владислав Александрович Пронин. – М.: Университетская книга; Логос, 2007. – 384 с.

5. Шалагінов Б. Б. Зарубіжна література: Від античності до початку XIX століття / Борис Борисович Шалагінов. – К.: ВД «Києво-Могилянська академія», 2013. – 368 с.

Завдання: 1) з'ясувати специфіку барокового роману в цілому; 2) виявити особливості твору (зазначені в питаннях), навести приклади.

Форма заняття: *презентація сюжетної схеми*. Студент самостійно визначає модель сюжету в романі, ґрунтуючи її на певній фігурі (коло, парабола, трикутник тощо). Вибір фігури слід пояснити, проілюструвати тими чи іншими подіями, вчинками й характеристиками героя, іншими текстовими компонентами.

Практичне заняття 5. Мольєр. «Мізантроп»

1. Мольєр у житті й творчості.
2. Жанр «високої комедії» Мольєра.
3. Конфлікт у «Мізантропі».
4. Образ Альцеста.
5. Риси барокової естетики і поетики в комедії.
6. Класицистичні маркери твору.

Література

1. Барро М. Мольєр. Его жизнь и литературная деятельность [Электронный ресурс] / Михаил Барро. – СПб.: Типография Высочайше утвержд. товарищества «Общественная польза», 1891. – 80 с. – (Издательская серия: Жизнь замечательных людей. Биографическая библиотека Ф. Павленкова). – Режим доступа: <http://www.libros.am/book/read/id/168907/slug/moler-ego-zhizn-i-literaturnaya-deyatelnost>

2. Бордонов Ж. Мольєр / Жорж Бордонов; пер. с фр. – М.: Искусство, 1983. – 415 с.

3. Булгаков М. А. Жизнь господина де Мольєра / М. А. Булгаков. – М.: Молодая гвардия, 1980. – 175 с.

4. Давиденко Г. Й. Історія зарубіжної літератури XVII–XVIII століття: навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / Г. Й. Давиденко, М. О. Величко. – [2-ге вид.]. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 292 с.

5. История зарубежной литературы XVII века / под ред. Н. Пахсарьян. – М.: Высш. шк., 2007. – 487 с.

6. Шалагінов Б. Б. Жан-Батіст Мольєр / Б. Б. Шалагінов // Всесвітня література та культура. – 2004. – № 2. – С. 31–34.

Завдання: 1) з'ясувати специфіку жанру «високої комедії»; 2) виявити особливості «Мізантропа» (зазначені в питаннях), навести приклади.

Форма заняття: *творча умовна кіноінтерпретація*. Студент пропонує власне бачення постановки комедії як екранізації для сучасного глядача. Для цього моделює твір для театру на екран: можливо, змінює жанр, колізії (те саме – як «обробляє» дійових осіб), вказує на особливості «Мізантропа», які слід підкреслити у кінострічці, окреслює кіноприйоми і засоби, що використовуватиме тощо. Також намагається показати, як він утілить на екрані барокові риси.

Практичне заняття 6. Свіфт Джонатан. «Мандри Гуллівера»

1. Філософія й естетика просвітницького раціоналізму.
2. Утопічність у романі «Мандри Гуллівера».
3. Сатира і парадокс: функціонування у творі.
4. Формалістичні прийоми в романі «Мандри Гуллівера» (очуднення).
5. Ідейний зміст і сенс роману.

Література

1. Давиденко Г. Й. Історія зарубіжної літератури XVII–XVIII століття: навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / Г. Й. Давиденко, М. О. Величко. – [2-ге вид.]. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 292 с.

2. История зарубежной литературы XVIII века: учеб. для филол. спец. вузов / под ред. З. И. Плавскина. – М.: Высшая школа, 1991. – 335 с.

3. Михальская Н. П. История английской литературы: учеб. для студ. филол. и лингв. ф-тов высш. пед. учеб. заведений / Н. П. Михальская. – М.: ИЦ «Академия», 2007. – 480 с.

4. Муравьев В. С. Джонатан Свифт / В. С. Муравьев. – М., 1968.

5. Шалагінов Б. Б. Зарубіжна література: Від античності до початку XIX ст. / Борис Борисович Шалагінов. – К.: ВД «Києво-Могилянська академія», 2013. – 368 с.

Завдання: 1) з'ясувати риси просвітницького раціоналізму; 2) виявити особливості твору (зазначені в питаннях), навести приклади.

Форма заняття: *«мистецький двобій»*. Студент обирає одну з мистецьких інтерпретацій роману (наприклад, мультиплікаційний фільм) і здійснює порівняльну характеристику в плані осмислення режисером (мультиплікатором) окремих, вагомих у романі, моментів: тематико-проблемний пласт, утопічність, сатира, парадокс, прийоми, смисл. Слід звернути увагу на те, чи вдалося режисеру передати замисел автора, що спільного й відмінного між романом і стрічкою, які нові нюанси додано під час мистецької інтерпретації.

Практичне заняття 7. Руссо Жан-Жак. «Жулі, або Нова Елоїза»

1. Сентименталізм як творчий метод.
2. Філософія руссоїзму.
3. Художня реалізація світоглядних постулатів Руссо в романі «Жулі, або Нова Елоїза».
4. Риси сентименталізму в романі.
5. Герой сентименталістської прози.

Література

1. Верцман И. Е. Жан-Жак Руссо / И. Е. Верцман. – М., 1976.
2. Давиденко Г. Й. Історія зарубіжної літератури XVII–XVIII століття: навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / Г. Й. Давиденко, М. О. Величко. – [2-ге вид.]. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 292 с.
3. История зарубежной литературы XVII–XVIII веков: учебно-методическое пособие / под ред. Н. Т. Пахсарьян. – М., 1996. – 102 с.
4. История зарубежной литературы XVIII века: учеб. для филол. спец. вузов / под ред. З. И. Плавскина. – М.: Высшая школа, 1991. – 335 с.
5. Шалагінов Б. Б. Сентименталізм у Франції. Руссо / Б. Б. Шалагінов // Зарубіжна література. – 2004. – № 6. – С. 4–7.

Завдання: 1) з'ясувати специфіку сентименталізму; 2) виявити особливості філософії руссоїзму; 3) визначити особливості роману (зазначені в питаннях), навести приклади.

Форма заняття: *створення психоаналітичного портрету*. Студент знайомиться із відомими підходами до аналізу психології людини, обирає один і на його основі намагається зробити психоаналітичну (чи психологічну) характеристику героїні, підтверджуючи власними коментарями, цитатами з твору.

Практичне заняття 8. Гете Йоганн Вольфганг. «Фауст»

1. Гете як текст: сторінки життя і творчості.
2. Авторське осмислення народної легенди про доктора Фауста у поемі.
3. Особливості поезики «Фауста» (тематичний і проблемний пласти, мотиви).
4. Образна система поеми.
5. Сильова специфіка «Фауста».
6. Сміслові акценти твору.

Література

1. Аникст А. А. Гете и Фауст. От замысла к свершению / Александр Абрамович Аникст. – М.: Книга, 1983. – 271 с.
2. Аникст А. Творческий путь Гете / А. Аникст. – М.: Худ. лит-ра, 1986. – 544 с.
3. Басюк Ж. Боротьба добра і зла – рушійна сила розвитку світу (За трагедією Гете «Фауст») / Ж. Басюк // Зарубіжна література. – 2004. – № 46. – С. 9–11.
4. Білецький О. І. «Фауст», трагедія Гете // Збір. праць у 5 т. / Олександр Іванович Білецький. – К.: Наукова думка, 1965–1966. – Т. 5. – С. 440–479.

5. Шалагінов Б. Б. Естетика Й. В. Гете: дослідження / Б. Б. Шалагінов. – К.: Вежа, 2002.

6. Шалагінов Б. Б. Шлях Гете: Філософія, естетика, творчість / Б. Б. Шалагінов. – Харків: Ранок, 2003.

Завдання: 1) ознайомитися із життям і творчістю автора; 2) виявити особливості твору (зазначені в питаннях), навести приклади.

Форма заняття: *компаративне «розслідування»*. Ознайомитися із мистецькими (живопис, графіка) інтерпретаціями поеми «Фауст» (С. Далі, Е. Делакруа, брати Траугот, Ф. А. М. Рецш, А. фон Крелінг, Ф. Зімма та ін.). Віднайти аналогії та зміни між поемою Гете та її інтерпретацією в живописі й графіці.

Самостійна й індивідуальна роботи

Список творів для прочитання

Античність. Середньовіччя. Відродження

1. Міфи Давньої Греції.
2. Гомер. «Одіссея» (поема).
3. Софокл. «Едіп-цар» (трагедія).
4. Вергілій. «Енеїда» (поема).
5. «Грістан і Ізольда» (роман).
6. Данте Аліґ'єрі. «Божественна комедія» (поема).
7. Боккаччо Джованні. «Декамерон» (новели).
8. Рабле Франсуа. «Гаргантюа і Пантагрюель» (памфлет).
9. Шекспір Вільям. «Король Лір» (трагедія).
10. Сервантес Мігель. «Вигадливий гідальго Дон Кіхот Ламанчський» (роман).

Бароко. Класицизм. Просвітництво. Сентименталізм. Веймарська класика

11. Кальдерон Педро. «Життя – це сон» (драма).
12. Мільтон Джон. «Втрачений рай» (поема).
13. Гріммельсгаузен Ганс Якоб. «Заповзятливий німецький Сімпліціс-с-мус» (роман).
14. Мольєр. «Мізантроп» (комедія).
15. Свіфт Джонатан. «Мандрі Гуллівера» (роман).
16. Вольтер. «Кандід» (повість).
17. Стерн Лоренс. «Сентиментальна подорож» (роман).
18. Руссо Жан-Жак. «Жулі, або Нова Елоїза» (роман).
19. Шиллер Фрідріх. «Вільгельм Телль» (драма).
20. Гете Йоганн Вольфганг. «Фауст» (поема).

Перелік післялекційних завдань

№ 1

З'ясувати особливості взаємозв'язку людини і світу в епоху Античності, специфіку світовідчуття.

№ 2

Ознайомитися з хтонічними й героїчними міфами за «Легендами і міфами Стародавньої Греції» (по п'ять на кожен різновид) і виявити смислове навантаження цих міфів. Створити родовід богів і героїв із зазначенням смислового навантаження кожного з них.

№ 3

Охарактеризувати сюжет, композицію, ідейний зміст (тематика, проблематика, пафос), головного героя в «Одіссеї» Гомера (із цитуванням) в порівняльному аспекті; для порівняння обираємо екранізацію 1955 року Маріо Камеріні «Улісс. Пригоди Одіссея».

№ 4

Обрати по два твори кожного з трьох жанрів лірики ранньої класики (елегія, ямб, меліка) та проаналізувати домінантні компоненти їхньої змістової форми.

№ 5

Здійснити літературознавчі пошуки художніх травестій, пародій, стилізацій тощо комедійних творів Античності в літературах інших історико-літературних епох.

№ 6

Виявити поетикальні особливості (жанр, міфологічна основа, композиція, сюжет, герой, мова твору) поеми Вергілія «Енеїда» (із цитуванням).

№ 7

З'ясувати особливості взаємозв'язку людини і світу в епоху Середньовіччя, специфіку світовідчуття.

№ 8

Виявити ознаки лицарського роману в творі «Трістан і Ізольда» (ознаки проілюструвати цитатами з твору).

Форми самостійної роботи студента

Філологічний нотатник – письмова форма роботи, що передбачає аналіз за домінантою (змістові компоненти, елементи внутрішньої і зовнішньої

форми, смисл) творів, які студент читає з курсу (із обов'язковим цитуванням для підтвердження міркувань).

Рекламний проєкт – творча робота, що передбачає створення реклами у будь-якій формі (відеоролик, серія плакатів тощо), яка розкручуватиме літературний «бренд» – певного автора літературної доби, що вивчається (Античність, Середньовіччя, Відродження), або сам твір. Реклама має бути такою, аби стимулювала сучасного читача до прочитання.

Інтермедіальний альбом – цей вид альбому передбачає пошук «мистецьких відповідників» (картин живопису, скульптур, музики, графіки, опери, театру, кіно будь-яких періодів) творам світової літератури від Античності до поч. ХІХ ст. (чи самих письменників); слід пояснити, як інтерпретуються літературні теми, образи, персонажі, сюжети тощо іншими видами мистецтва; вибір «відповідників» має бути логічно обґрунтований (до творів одного автора; мистецькі інтерпретації одного плану – кіно, живопис, графіка, театр тощо); обсяг – 15 відповідників із коментарями.

Інсценізація – переробка літературного твору (прозового, поетичного) для постановки його на сцені або для радіовистави, що має на меті засобами драматургії передати художній зміст. Обирається будь-який твір із періоду Античність – ХVІІІ століття. Дозволяються стильові видозміни.

Перелік питань, що виносяться на іспит

1. Антична література: естетика й духовні цінності.
2. Основні риси античної літератури.
3. Духовні цінності античної літератури.
4. Етапи розвитку античної літератури.
5. Давньогрецька міфологія.
6. Міф як світоглядно-естетичний феномен.
7. Історія епосу Гомера.
8. Поетика епосу Гомера.
9. Стиль гомерівського епосу.
10. Особливості давньогрецької лірики.
11. Жанри давньогрецької лірики: елегія, ямб, меліка.
12. Афіньська трагедія (загальний огляд).
13. Есхіл. Естетика драми Есхіла.
14. Особливості трагедії Софокла.
15. Трагедія Евріпіда.
16. Давня аттична комедія.
17. Комедії Арістофана.

18. Греко-римський еллінізм. Культурно-історичні передумови.
19. Греко-римський еллінізм. Особливості поезики. Жанри.
20. Література доби Августа.
21. Публій Вергілій Марон. «Енеїда».
22. Література пізньої Античності та початку Середніх Віків.
23. Жанр сатуричного роману (Петроній, Апулей).
24. Аврелій Августин.
25. Література раннього Середньовіччя (загальна характеристика).
26. Література Ірландії в епоху Середньовіччя.
27. Література Ісландії в епоху Середньовіччя.
28. Література високого Середньовіччя (загальна характеристика).
29. Західноєвропейські поеми: «Пісня про Роланда», «Пісня про мого Сі-да», «Пісня про нібелунгів».
30. Куртуазна література в епоху Середньовіччя.
31. Доба Данте. Життя і творчість.
32. «Божественна комедія» Аліг'єрі Данте.
33. Відродження як історико-літературне явище.
34. Франческо Петрарка.
35. Джованні Боккаччо. Життя і творчість.
36. «Декамерон» Джованні Боккаччо.
37. Література середньовічного міста.
38. Загальна характеристика Ренесансу у Франції.
39. Франсуа Рабле. Памфлет «Гаргантюа і Пантагрюель».
40. Відродження в Німеччині та Нідерландах.
41. Еразм Роттердамський. Сатира «Похвала глупоті».
42. Відродження в Англії (загальна характеристика).
43. Вільям Шекспір як епоха.
44. Естетика драми Шекспіра.
45. Шекспірівське питання.
46. Відродження в Іспанії та Португалії (загальна характеристика).
47. Мігель Сервантес. Роман «Вигадливий гідальго Дон Кіхот Ламанчський».
48. Бароко в західноєвропейській літературі: естетика і поезика.
49. Духовно-естетичний пафос бароко.
50. Барокова лірика й ліро-епос.
51. «Втрачений рай» Джона Мільтона.
52. Барокова драма. Педро Кальдерон «Життя – це сон».

53. Риси барокового роману. Ганс Якоб Гріммельсгаузен. Роман «Заповзятливий німецький Сімпліціссімус».
54. Роман «Заповзятливий німецький Сімпліціссімус» Ганса Якоба Гріммельсгаузена: особливості поетики.
55. Класицизм як естетико-стильове явище. Загальні принципи, жанри.
56. Класицистична трагедія (загальна характеристика).
57. Драматургічна концепція П'єра Корнеля.
58. Драматургічна концепція Жана Расіна.
59. Концептологія творчості Мольєра.
60. «Мізантроп» Мольєра: специфіка класицистичної комедії.
61. Література просвітницького раціоналізму в Англії (загальна характеристика).
62. Даніель Дефо. Життя і творчість.
63. «Мандри Гуллівера» Джонатана Свіфта.
64. Література просвітницького раціоналізму у Франції (Монтеск'є, Дідро, Бомарше).
65. Французький філософський роман.
66. Естетика і поетика сентименталізму.
67. Лоренс Стерн. Життя і творчість.
68. Прозаїки і поети англійського сентименталізму (Семюел Річардсон, Генрі Філдінг, Лоренс Стерн та ін.).
69. Сентименталізм у Франції (Жан-Жак Руссо, Маркіз де Сад).
70. «Веймарська класика»: передумови появи, поетика.
71. Фрідріх Шиллер. Життя і творчість.
72. Йоганн Вольфганг Гете: вектори творчості.
73. «Фауст» Гете: історія створення, жанр, композиція, образи, смисл твору.
74. Література XVII–XVIII століття в інтерпретації іншими видами мистецтв.
75. Українські перекладачі світової літератури.

ІСТОРІЯ СВІТОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ (XIX СТОЛІТТЯ: РОМАНТИЗМ)

Попередні зауваги до курсу

Курс «Історія світової літератури (XIX століття: РОМАНТИЗМ)» є другим навчальним блоком дисципліни «Історія світової літератури», що вивчається на філологічному факультеті. Основне завдання курсу полягає в забезпеченні опанування студентами програмного матеріалу на рівні його змістової, філософсько-естетичної та жанрово-художньої специфіки, розуміння зв'язку літературного процесу зі станом духовної культури та мистецьких пошуків упродовж XIX ст. Романтизм в літературі вивчається в культурологічному контексті: від загальної характеристики основних тенденцій розвитку і специфіки їх виявлення в літературах окремих країн і творчості видатних письменників доби. Практичні заняття покликані сприяти поглибленню теоретичних знань, подальшому формуванню практичних умінь і навичок інтерпретації художніх творів на основі використання різних видів аналізу їхнього змісту та поетики. Курс органічно пов'язаний із наступним періодом – «XIX століття: Реалізм. Межа XIX–XX століть». Із цих двох розділів передбачено спільний екзамен.

У результаті вивчення курсу студенти повинні *знати* специфіку романтизму; його джерела, зв'язок із попередніми та наступними тенденціями в літературі; жанрову та художню специфіку творів, що репрезентують цей напрям; значущі постаті національних літератур, їхній творчий доробок; *вміти* вирізняти характерні ознаки романтичної літератури, виділяти в самостійно прочитаних творах стильові ознаки романтизму, аналізувати стильову домінанту романтизму у творах, готувати доповіді та реферати з означеної у програмі тематики, готувати самостійні наукові дослідження з виходом на порівняння світового та українського матеріалу.

Змістові модулі

Модуль 1. Естетика романтизму. Наслідки романтичної революції

Тема 1. Романтизм як літературний напрям і художня система. Джерела явища. Основні риси романтизму. Філософське підґрунтя напрямку. Естетика. Етапи розвитку.

Тема 2. Жанрово-стильові наслідки романтизму. Модифікації жанрової системи. «Нова сакральність» пост-романтичної літератури. «Індивідуально-творча авторська свідомість» (С. Аверінцев).

Модуль 2. Національні версії західного романтизму

Тема 3. Німецький романтизм. Єнський гурток романтиків. Фольклорна течія романтизму (А. фон Арнім, Я. та В. Грімми) Е. Т. А. Гофман. Г. Гайне. Г. фон Клейст.

Тема 4. Англійський романтизм. Дж. Г. Байрон. П. Б. Шеллі. С. Т. Колрідж. В. Блейк. Історичний роман національного відродження: В. Скотт.

Тема 5. Французький романтизм. Школа Ж. де Сталь і школа Ф. Р. де Шатобріана. Особливості творчості В. Гюго. Феміністичний дискурс Жорж Санд.

Тема 6. Американський романтизм. Специфіка літератури США XIX ст. Р. В. Емерсон. В. Ірвінг. Ф. Купер. Н. Готорн. Г. Мелвілл. Заснування детективу: Е. А. По.

Модуль 3. Романтизм у слов'янських літературах

Тема 7. Чеський романтизм. Я. Коллар, Ф. Л. Челаковський, К. Г. Маха. *Балканський романтизм.* Діяльність В. Караджича, творчість П. Негоша, Б. Радичевича.

Тема 8. Польський романтизм. Творчість «української школи» в польській літературі. Спадщина А. Міцкевича.

Література до курсу

1. «Сделать прекрасным наш день...»: Публицистика американского романтизма / сост., предисл. и науч. подгот. текстов А. Н. Николюкина; пер. с англ. – М.: Прогресс, 1990. – 537, [2] с.

2. Bloom H. The Visionary Company. A readings of English Romantic Poetry / H. Bloom. – N. Y.: Cornell University Press, 1971.

3. Blunt A., The art of W. Blake / A. Blunt. – N. Y., 1959.

4. Romantism and Ideology. Studies in English Writing 1765–1830 / Ed. by D. Aers, G. Cook, D. Punter., London–Boston Henley, 1981.

5. Thompson G. R. Poe's Fiction. Romantic irony in the Gothic Tales / G. R. Thompson. Madison; L.: The univ. of Wisconsin press, 1973. – 255 p.

6. Witkowska A. Romantyzm / A. Witkowska, R. Przybylski – Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 1997. – 744 s.

7. Алексеев М. П. Английская литература: Очерки и исслед.: [избр. тр.] / отв. ред. [и авт. послесл.] Н. Я. Дьяконова, Ю. Д. Левин; [АН СССР, Отд-ние лит. и яз.]. – Л.: Наука, Ленингр. отд-ние, 1991. – 460 с.

8. Алексеев М. П. Из истории английской литературы: Этюды. Очерки. Исследования / М. П. Алексеев. – М.; Л.: Гослитиздат, 1960. – 497, [2] с.

9. Аллен Герви. Эдгар По / Герви Аллен; сокр. пер. с англ. С. Силищева; [послесл. М. Урнова]. – М.: Мол. гвардия, 1984. – 334 с.
10. Аникин Г. В., Михальская Н. П. История английской литературы. Учеб. пособие для студентов педагог, ин-тов и ф-тов иностр. яз / Г. В. Аникин, Н. П. Михальская. – М.: Высш. школа, 1975. – 528 с.
11. Берковский Н. Я. Романтизм в Германии / Н. Я. Берковский. – Л.: Худож. лит., 1973. – 568 с.
12. Боброва М. Романтизм в американской литературе XIX в. / М. Боброва. – М.: Высш. шк., 1972. – 285 с.
13. Вайнштейн О. Б. Язык романтической мысли: О философском стиле Новалиса и Фридриха Шлегеля / О. Б. Ванштейн. – М.: РГГУ. ИВГИ, 1994. – 80 с.
14. Великий романтик. Байрон и мировая литература: сборник статей / отв.ред. С. В. Тураев; Институт мировой литературы им. А. М. Горького АН СССР; – М.: Наука, 1991. – 239 с.
15. Габитова Н. М. Философия немецкого романтизма / Н. М. Габитова. – М.: Наука, 1978. – 288 с.
16. Гиждеу С. Лирика Генриха Гейне / С. Гиждеу. – М.: Худ. лит., 1983. – 159 с.
17. Дейч А. И. Судьбы поэтов. Гельдерлин, Клейст, Гейне / А. И. Дейч. – 3-е изд. – М.: Худ. лит., 1974. – 573 с.
18. Дьяконова Н. Я. Английский романтизм. Проблемы эстетики / Нина Яковлевна Дьяконова. – М.: Наука, 1978. – 208 с.
19. Дьяконова Н. Я. Китс и его современники / Нина Яковлевна Дьяконова. – М.: Наука, 1973. – 199 с.
20. Дьяконова Н. Я. Лондонские романтики и проблемы английского романтизма эстетики / Нина Яковлевна Дьяконова. – Л.: Изд. ЛГУ, 1970. – 232 с.
21. Евнина Е. М. Виктор Гюго / Е. М. Евнина. – М.: Наука, 1976. – 557 с.
22. Европейский романтизм / отв. ред. И. Неупкоева. – М.: Наука, 1973. – 504 с.
23. Жерлицын М. Кольридж и английский романтизм / М. Жерлицын. – Одесса: «Экон.» тип., 1914. – [4], XVI, II, [2]. – 300 с.
24. Зарубежная эстетика и теория литературы XIX–XX вв. Трактаты, статьи, эссе / под ред. Г. К. Косикова. – М.: МГУ 1987. – 512 с.
25. Кудрина Ж. В. История зарубежной литературы XIX века. Романтизм: Учебное пособие / Ж. В. Кудрина, Г. И. Модина. – М.: Флинта: Наука, 2010.
26. История зарубежной литературы XIX века: учебник для вузов / А. С. Дмитриев и др.; под ред. Н. А. Соловьевой. – 2-е изд., испр.и доп. – М.: Высшая школа: Академия, 2000. – 559 с.

27. Карельский А. В. От героя к человеку / Альберт Викторович Карельский. – М.: Сов. писатель, 1990. – 400 с.
28. Ковалев Ю. В. Эдгар Аллан По: Новеллист и поэт / Юрий Витальевич Ковалев. – Л.: Худ. лит., 1984. – 295 с.
29. Литературная история Соединенных Штатов Америки. В 3-х т. Т. 1 / авт. предисл. Я. Засурский; перевод с англ. – М.: Прогресс, 1977. – 603 с.
30. Литературные манифесты западноевропейских романтиков / под ред. А. С. Дмитриева. – М.: Изд-во МГУ, 1980. – 639 с.
31. Матузова Н. М. Генріх Гейне: Життя і творчість / Н. М. Матузова. – К.: Дніпро, 1984. – 175 с.
32. Мельниченко І. В. Творчість Карла Гінка Махи в контексті чеського і європейського романтизму 20-х–40-х рр. ХІХ століття: автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. філол. наук: 10.01.03 / І. В. Мельниченко. – К., 2000. – 19 с.
33. Наливайко Д. С. Віктор Гюго. Життя і творчість / Дмитро Сергійович Наливайко. – К.: Дніпро, 1976. – 147 с.
34. Наливайко Д. С. Искусство: направления, течения, стили [Текст]: научно-популярная литература / Д. С. Наливайко; ред. М. Ф. Овсянников. – К.: Мистецтво, 1981. – 288 с.
35. Наливайко Д. С. Зарубіжна література ХІХ ст.: підручник / Д. С. Наливайко, К. Шахова. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2001. – 416 с.
36. Некрасова Е. А. Романтизм в английском искусстве / Е. А. Некрасова. – М.: Искусство, 1975. – 256 с.
37. Некрасова Е. А. Творчество У. Блейка / Е. А. Некрасова. – М.: Изд-во МГУ, 1962. – 181 с.
38. Неустроев В. Л. Литература Скандинавских стран (1870–1970) / В. Л. Неустоев. – М.: Высш. шк., 1980. – 279 с.
39. Осипова Э. Ф. Ральф Уолдо Эмерсон и американский романтизм / Э. Ф. Осипова – СПб.: Изд-во СПбГУ, 2001. – 190 с.
40. Павличко С. Байрон. Нарис життя і творчості / С. Павличко // Зар. літ.: дослідження та критичні статті. – К., 2001. – С. 153–271.
41. Павличко С. Д. Зарубіжна література: Дослідження та критичні статті / С. Д. Павличко; ред.: Д. Наливайко; пер.: Д. Наливайко. – К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2001. – 559 с.
42. Пикок Т. Л. Воспоминания о П. Б. Шелли / Т. Л. Пикок // Аббатство кошмаров. Усадьба Грилла. – М.: Наука, 1988. – С. 288–341.
43. Полуяхтова И. К. История итальянской литературы XIX века (Эпоха Рисорджименто) / Инна Константиновна Полуяхтова. – М.: Высш. шк., 1970. – 204 с.

44. Пригодій С. М. Американський романтизм. Полікритика: навч. посібник / Сергій Михайлович Пригодій, Олена Павлівна Горенко. – К.: Либідь, 2006. – 440 с.

45. Реизов Б. Г. Между классицизмом и романтизмом [Текст]: спор о драме в период Первой империи / Б. Г. Реизов; Ленингр. ордена Ленина гос. ун-т им. А. А. Жданова. – Л.: Изд-во Ленингр. ун-та, 1962. – 255 с.

46. Реизов Б. Г. Французский роман XIX века [Текст]: учеб. пособие для филол. специальностей ун-тов и пед. ин-тов / Б. Г. Реизов. – 2-е изд. – М.: Высш. школа, 1977. – 304 с.

47. Скуратовская Л. И. Из истории английского романтизма / Л. И. Скуратовская. – Днепропетровск: Изд-во Днепр. университета, 1971. – Ч. 1. – 63 с.

48. Соловьева Н. А. У истоков английского романтизма / Н. А. Соловьева. – М.: Изд-во МГУ, 1988. – 232 с.

49. Традиции и новаторство немецкого и английского романтизма конца XVIII начала XIX века: межвуз. сб. науч. трудов. – Владимир: Изд-во ВГПИ, 1986. – 176 с.

50. Тураев С. В. От Просвещения к романтизму / С. В. Тураев; ред. А. Д. Михайлов. – М.: Наука, 1983. – 254 с.

51. Чавчанидзе Л. Л. Искусство и правда жизни в концепции немецких романтиков / Л. Л. Чавчанидзе // Известия АН. Серия: литература и язык. – Т. 55. – 1996. – № 5. – С. 19–31.

52. Чижевський Д. І. Порівняльна історія слов'янських літератур / Дмитро Іванович Чижевський. – К.: Академія, 2005. – 288 с.

53. Чижевський Д. І. Слов'янський романтизм (Закінчення) / Дмитро Іванович Чижевський // Слово і Час. – 2005. – № 9. – С. 65–78.

54. Чижевський Д. І. Слов'янський романтизм (Початок) / Дмитро Іванович Чижевський // Слово і Час. – 2005. – № 8. – С. 51–65.

55. Шамрай А. П. Ернст Теодор Амадей Гофман. Життя і творчість / Агапій Пилипович Шамрай. – К.: Дніпро, 1969. – 301 с.

56. Эстетика немецких романтиков: сборник / сост., пер.: А. В. Михайлов. – М.: Искусство, 1987. – 736 с.

Плани практичних занять

Практичне заняття 1. Вхідний контроль із попереднього курсу (орієнтовні питання)

1. Антична література: поетика й духовні цінності.
2. Поетика «Іліади» Гомера.
3. Естетика драматургії Шекспіра (за одним твором на вибір).

4. «Мізантроп» Мольєра: специфіка класицистичної комедії.
5. Література раннього Середньовіччя (загальна характеристика).
6. «Божественна комедія» Аліг'єрі Данте.

Практичне заняття 2. Філістери vs. Ентузіасти: «Крихітка Цахес на прізвисько Циннобер» Е. Т. А. Гофмана

1. Особливості гофманівського романтизму.
2. Добрі сили (фея Рожабельверде (Рожа-Гожа), лікар Проспер Альпанос) і їхня роль у казці.
3. Світ філістерів (Фабіан, Кандіда, Мош Терпін, князь, барони).
4. Образ князя Пафнутія. «Реформа» князівства як сатира.
5. Протиставлення творчої людини і бездуховного філістера (Бальтазар і Цахес).
6. Антипросвітницькі мотиви у творі. Сатирико-метафоричний зміст казки.

Завдання для самопідготовки:

1. Повторіть особливості просвітительської системи цінностей.
2. Виконайте словникову роботу за твором: альраун, компендіум, пумпернікель, референдарій, філістер.

Література

1. Берковский Н. Я. Романтизм в Германии / Н. Я. Берковский. – Л.: Худож. лит., 1973. – 568 с.
2. Куліченко А. К. Специфіка романтичного гротеску в творах Е. Т. А. Гофмана «Малюк Цахес» та «Золотий горнець» [Електронна публікація] / А. К. Куліченко, О. О. Хабарова // Науковий огляд. – 2014. – Т. 3. – № 2. – Режим доступу: <http://naukajournal.org/index.php/naukajournal/article/view/147/211>
3. Наливайко Д. Німецький романтизм / Д. Наливайко // Вікно в світ: заруб. літ.: наукові дослідження, історія, методика викладання. – 1999. – № 1 (4). – С. 90–146.
4. Сердюк Т. Комічне в казці Е. Т. А. Гофмана «Крихітка Цахес» / Т. Сердюк // Зарубіжна література. – 2001. – № 40.
5. Художественный мир Э. Т. А. Гофмана: сб. статей / Ред. И. Ф. Бэлза. – М.: Наука, 1982. – 292 с.
6. Шамрай А. П. Ернст Теодор Амадей Гофман. Життя і творчість / Агапій Пилюпович Шамрай. – К.: Дніпро, 1969. – 301 с.

Практичне заняття 3. Рими бунту. Лірика західного романтизму

1. Бунт проти нового суспільства у ліриці «лейкістів» (В. Вордсворт, С. Т. Колрідж, Р. Сауті).
2. Міфологізм В. Блейка.
3. Нова інтимність Г. Гейне.
4. Філософська лірика Р. В. Емерсона.

Завдання для самопідготовки:

1. Прочитати по дві поезії кожного автора. Проаналізувати риси романтизму у творах.
2. Дібрати ілюстрацію до прочитаного твору, пояснити асоціації.

Література

1. Антонова В. Ф. Особенности творчества ранних британских романтиков / В. Ф. Антонова // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. – 2010. – № 901. Серія : Філологія. – Вип. 59. – С. 184–187.
2. Батай Ж. Блейк / Жорж Батай // Теория литературы. Литература и зло / Жорж Батай; пер. с фр. Ж. Гайковой, Г. Михалковича. – Минск: Современный литератор, 2000. – С. 198–227.
3. Канова Г. О. Феноменология романтического ероса (на матеріалі творчості лейкістів та харківської школи романтиків): автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. філол. наук: 10.01.05 / Г. О. Канова. – К., 2008. – 19 с.
4. Колосюк І. А. Іронія в поезії Генріха Гейне [Електронний ресурс] / І. А. Колосюк // Русская литература. Исследования: сб. науч. тр. – 2009. – Вип. XIII. – Режим доступу до публікації: <http://dspace.nbuv.gov.ua/xmlui/handle/123456789/31033>
5. Ніколенко К. С. Генріх Гейне відомий і невідомий: монографія / К. С. Ніколенко. – К.: Радуга, 2014. – 104 с.
6. Осипова Э. Ф. Ральф Уолдо Эмерсон и американский романтизм / Э. Ф. Осипова. – СПб.: Изд-во СПбГУ, 2001.
7. Шалагінов Б. Розвиваючи творчу уяву читача: Монографічний аналіз вірша Генріха Гейне «Лорелей» / Борис Шалагінов // Іноземні мови в навчальних закладах: Науково-методичний журнал. – 2004. – № 1. – С. 109–112.
8. Kumar T. Jeevan. Ralph Waldo Emerson's Poetry – an Analysis / T. Jeevan Kumar // LangLi: An International Peer-Reviewed Open Access Journal. 2015. – Vol. 2. Issue 1. – Pp. 768–773. – Режим доступу: https://www.researchgate.net/publication/282973397_Ralph_Waldo_Emerson's_Poetry_-_An_Analysis

Практичне заняття 4. Пробудження людського: «Собор Паризької Богоматері» В. Гюго

1. Історія написання та видання роману. Місце твору у спадщині В. Гюго.
2. Композиційна роль образу Собору. Антитеза як основний прийом побудови твору.
3. Боротьба добра і зла в романі: грані проблематики.
4. Образ Квазімодо. Історія його взаємин з Есмеральдою.
5. Багатогранність теми кохання.
6. Своєрідність антитези «низьке – високе» (образ Клода Фролло).
7. Збірний образ народу у творі.

Завдання для самопідготовки:

1. Поясніть, чому автор сконцентрував всі дії і всіх персонажів навколо Собору Паризької Богоматері. Намалюйте схему, яка відображає зв'язок героїв з образом Собору.
2. Виконайте словникову роботу: гротеск, контраст, гіпербола, історичний роман.

Література

1. Гопало Л. «Собор Паризької Богоматері» – романтична палітра людських почуттів / Л. Гопало // Зарубіжна література. – 2004. – № 47. – С. 5–7.
2. Евнина Е. М. Виктор Гюго / Елена Марковна Евнина. – М.: Изд-во «Наука», 1976. – 215 с.
3. Паламарчук Л. Образ Собору / Л. Паламарчук // Зарубіжна література. – 2004. – № 47. – С. 4.
4. Саржевський С. В. Собор... без Бога (Що засвідчує компаративний аналіз творів В. Гюго, О. Гончара, І. Багряного) / С. В. Саржевський // Всесвітня література в середніх навчальних закладах України. – 1999. – № 12. – С. 25–27.
5. Трескунов М. С. Виктор Гюго. Очерк творчества / М. С. Трескунов. – Изд. 2-е доп. – М.: Гослитиздат, 1961. – 475 с.
6. Франко І. Соті роковини вродження Віктора Гюго / І. Я. Франко // Зібрання творів: у 50 т. – К.: Наук. думка, 1982. – Т. 33. – С. 224–229.

Практичне заняття 5. Екзотика й романтика гетьмана Мазепи: Поема «Мазепа» Дж. Г. Байрона

1. Історія написання та джерела сюжету. Історична основа vs. романтичний міф поеми.
2. Оповідна манера твору. Особливості композиції, тема, ідея, проблематика.

3. Риси романтичного героя в образі Мазепи.
4. Історія кохання та помсти. Мазепа і Тереза.
5. Образ Мазепи у світовій літературі.

Завдання для самопідготовки:

1. Випишіть описи українських краєвидів з поеми; проілюструйте думку критиків щодо екзотичності України для британського автора.
2. Порівняйте зображений образ Мазепи з історичним прототипом, визначте спільне й відмінне.

Література

1. Братко В. Поема Байрона «Мазепа»: її історична основа та романтичний міф / В. Братко // Всесвітня література та культура. – 2008. – № 1. – С. 19–23.
2. Братко В. «Українська» тема. Дж. Г. Байрона «Мазепа», її історична основа та романтичний міф. Риси романтичного героя в образі Мазепи. 9 кл. / В. Братко // Зарубіжна література. – 2007. – № 8. – С. 19–23.
3. Войтанович Г. Легенда про Мазепу та її художнє осмислення в поемі Г. Байрона «Мазепа». 9 клас / Г. Войтанович // Зарубіжна література. – 2004. – № 45. – С. 12–14.
4. Ганич М. Образ Мазепи в однойменній поемі Дж. Байрона. Конспект двох уроків із застосуванням прийомів персоналізованого сприйняття художнього твору / М. Ганич // Всесвітня література. – 2009. – № 12. – С. 25–29.
5. Наливайко Д. Поема «Мазепа» в контексті творчості Байрона і європейського романтизму / Д. Наливайко // Всесвітня література та культура. – 2006. – № 6. – С. 14–21.
6. Сутула О. Система уроків з вивчення творчості Байрона. Поема «Мазепа». Історична основа та романтичний міф, 9 клас / О. Сутула // Зарубіжна література. – 2009. – № 12. – С. 7–9.

Практичне заняття 6. Доба й особистість: «Айвенго» Вальтера Скотта

1. Історичний контекст, джерела та історична основа роману.
2. Новаторські образи представників соціальних низів: Вамба, Гурт, Робін Гуд.
3. Романтизований образ «потаємного» монарха: король Ричард.
4. Воскресіння ідеалізації лицарства в образі Айвенго.
5. Жіночі образи в романі. Релігійні та соціальні обмеження жінки.

Завдання для самопідготовки:

1. Порівняти текстові та екранізовані образи (екранізація обирається на власний розсуд). Визначити акценти, підготувати ілюстрації, знайти збіги та невідповідності з літературним джерелом.
2. Актуалізувати історичні факти протистояння англосаксів та норманів.
3. Виконати словникову роботу: сюзерен, васал, герольд, йомен.

Література

1. Аникин Г. В. История английской литературы / Г. В. Аникин, Н. П. Михальская. – М., 1975.
2. Бельский А. А. Вальтер Скотт: очерк творчества / А. А. Бельский. – М.: Знание, 1958. – 39 с.
3. Беркун О. Вальтер Скотт і роман «Айвенго» / О. Беркун // Зарубіжна література. – 2003. – № 35. – С. 13–14.
4. Масаев М. В. Жанрово-стилистические особенности исторического романа (на примере романа Вальтера Скотта «Айвенго») / М. В. Масаев // Культура народов Причерноморья. – 2006. – № 79. – С. 125–134.
5. Реизов Б. Г. История и вымысел в романах Вальтера Скотта / Б. Г. Реизов // Известия АН СРСР. Отделение литературы и языка. – Т. XXX. – Вып. 4. – М., 1971. – С. 306–311.
6. Реизов Б. Г. Творчество Вальтера Скотта / Б. Г. Реизов. – М.; Л.: Худ. лит., 1965. – 498 с.
7. Пожар Т. Исторична тема в художній прозі. Вальтер Скотт «Айвенго» / Т. Пожар // Зарубіжна література. – 2004. – № 38. – С. 16–21.

Практичне заняття 7. Абсурд та одержимість у відкритому морі: «Мобі Дік, або Білий Кит» Г. Мелвілла

1. Невизнаний сучасниками: шлях до слави творів Г. Мелвілла.
2. Розкриття образу капітана Ахава через контрасти: Ахав і Старбек, Ахав і Ізмаїл.
3. Образи членів команди «Пекода».
4. Символізм роману.
5. Інтертекстуальні зв'язки роману: антична міфологія, драматургія В. Шекспіра, Біблія, творчість Е. А. По.

Завдання для самопідготовки:

1. Порівняйте роман з його екранізацією (на власний вибір). Чи змінився сюжет твору? Які символи літературного джерела стали більш помітними саме у фільмі?
2. Виберіть з роману характеристики Білого Кита.

Література

1. Olson Ch. Call Me Ishmael / Ch Olson. – NY – London, 1947. – 120 pp.
2. Зверев А. М. Герман Мелвилл // История литературы США. Литература середины XIX в.: Поздний романтизм. Т. 3. – М., 2000. – С. 114–171.
3. Калініченко М. Герман Мелвілл – митець без біографії / Михайло Калініченко // Біографія як текст: матеріали XI міжнародної поетикологічної конференції (16–17 жовтня 2014р.). – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2014. – С. 34–35.
4. Калініченко М. Часопросторові виміри роману «Мобі Дік» Г. Мелвілла і масової сенсаційної літератури доби американського ренесансу / Михайло Калініченко // Іноземна філологія. Український науковий збірник. – Вип. 126. Частина 1. – ЛНУ ім. І. Франка, 2014. – С. 132–138.
5. Ковалев Ю. В. Герман Мелвилл и американский романтизм / Юрий Витальевич Ковалев. – Л.: Худ. лит, 1972. – 280 с.

Практичне заняття 8. «Пан Тадеуш, або Останній наїзд на Литві. Шляхетська історія 1811–1812 років у дванадцяти книгах, писана віршами» А. Міцкевича

1. Художня специфіка польського романтизму. Зв'язок А. Міцкевича з Україною.
2. Історія написання та джерела поеми «Пан Тадеуш, або останній наїзд на Литві».
3. Проблематика поеми. Сюжетно-композиційні особливості твору.
4. Фольклорно-етнографічні елементи у творі.
5. Образ ксьондза Робака (Яцека Сопліці): романтична винятковість, психологічна багатоплановість.

Завдання для самопідготовки:

1. Випишіть з історико-літературних джерел, які твори і в чому саме вплинули на А. Міцкевича під час написання поеми.
2. Випишіть цитати з твору, які характеризують його як романтичний зразок.

Література

1. Астаф'єв О. Шлях до Адама Міцкевича / Олександр Астаф'єв // Міцкевич А. Вибране / Адам Міцкевич. – К.: Школа, 2005. – С. 3–14.
2. Вервес Г. Д. Зустріч з Міцкевичем. Літ.-крит. нарис / Григорій Давидович Вервес. – К.: Рад. письменник, 1968. – 163 с.

3. Грабович Г. Іван Франко і Адам Міцкевич // Іван Франко і світова культура. Матеріали міжнародного симпозиуму. – К., 1990. – Кн. 1. – С. 135–141.

4. Крементулло В. К. «Пан Тадеуш» Адама Міцкевича як національна епопея польської літератури. 9 клас / В. К. Крементулло // Зарубіжна література в навчальних закладах. – 1999. – № 9. – С. 32–38.

5. Рильський М. Збір. тв.: у 20 т. Т. 14. Про поезію Адама Міцкевича / Максим Рильський. – К.: Наукова думка, 1986.

6. Стріха М. Наш Міцкевич [Електронна публікація] / Максим Стріха. – Режим доступу: http://www.anvsu.org.ua/index.files/Articles/Strikha_Mickiewicz.htm#_ftn1

7. Франко І. Поет зради [Електронна публікація] / Іван Франко. – Режим доступу: <http://myslenedrevo.com.ua/studies/franko/mosaic/28.html>

Самостійна й індивідуальна роботи

Список творів для прочитання

Модуль 1

1. *Гюго Віктор*. Передмова до драми «Кромвель».
2. *Шеллі Персі Біші*. «Захист поезії».

Модуль 2

3. *Гюго Віктор*. «Собор Паризької Богоматері».
4. *Гофман Ернст Теодор Амадей*. «Крихітка Цахес на прізвисько Циннобер». «Еліксири Сатани».
5. *Гайне Генріх*. «Книга пісень».
6. *Фон Клейст Генріх*. «Міхаель Кольхаас».
7. *Байрон Джордж Гордон*. «Паломництво Чайльда Гарольда». «Корсар». «Мазепа».
8. *Шеллі Персі Біші*. «Звільнений Прометей».
9. *Колрідж Семюел Тейлор*. «Сказання про Старого Мореплавця».
10. *Блейк Вільям*. «Шлюб Раю і Пекла».
11. *Скотт Вальтер*. «Айвенго».
12. *Ірвінг Вашингтон*. «Ріп ван Вінкль». «Легенда про Сонну Лоцину».
13. *Купер Фенімор*. «Звіробій».
14. *Готорн Натаніель*. «Золото Царя Мідаса».
15. *Мелвілл Герман*. «Мобі Дік, або Білий Кит».
16. *По Едгар Аллан*. «Убивство на вулиці Морг». «Провалля і маятник». «Падіння дому Ашерів».

Модуль 3

17. *Коллар Ян*. «Донька Слави».
18. *Маха Карел Гінек*. «Травень».
19. *Словацький Юліуш*. «Срібний сон Саломеї». «Беньовський».
20. *Мицкевич Адам*. «Дзяди». «Пан Тадеуш, або Останній наїзд на Литві: Шляхетська історія 1811–1812 років у дванадцяти книгах, писана віршами».
21. *Негош Петар*. «Гірський вінець».
22. *Радичевич Бранко*. «Могила гайдука».

Перелік післялекційних завдань

№ 1

Скласти порівняльну таблицю ознак літературних напрямів:

Класицизм	Сентименталізм	Романтизм

У таблиці відбити оприявлення в межах кожного напрямку таких ознак: жанрова система, герой, суспільство, чільна проблематика, увага до естетичних категорій.

№ 2

За підручниками з історії літератури поглибити знання про роль фольклору у становленні німецького романтизму. Сформулювати 7–8 тез із теми на доповнення лекції.

№ 3

Доповнити лекцію характеристикою ліричних героїв англійської романтичної поезії (лейкісти, В. Блейк, Дж. Г. Байрон).

№ 4

Підготуйте історичну довідку про Наполеона I Бонапарта у романтичному стилі (2–3 сторінки).

№ 5

Прочитайте «Золото Царя Мідаса» Н. Готорна. Які риси американського романтизму ілюструє ця казка? Відповідь оформіть у вигляді 5–6 тез.

№ 6

Доповніть лекційний матеріал власними роздумами щодо природи жаху у творчості Е. А. По, покликаючись на прочитану новелу.

№ 7

Випишіть із творів П. Негоша, Б. Радичевича, К. Г. Махи, Я. Коллара приклади реалізації національно-визвольних мотивів.

№ 8

Підготуйте медіапроект (уявна веб-сторінка, коротка презентація, набір ілюстрацій із коментарями) про одного представника «української школи» в польській поезії.

Форми самостійної роботи студента

Читацький щоденник – стислий письмовий виклад змісту прочитаних художніх творів курсу з елементами літературознавчого аналізу, повинен містити вибіркові цитати.

Доповнена лекція – творчо-пошукова робота, що передбачає самостійну конкретизацію лекційного матеріалу на живих прикладах, розширює зміст лекції власним аналізом прочитаних творів під визначеним кутом зору.

Творча стилізація – створення самостійного продукту, що передбачає заглиблення в стиль епохи (або навпаки – сучасного явища) з метою виявити несподіваний погляд на прочитані твори або історичні факти.

Інтермедіальний аналіз – виявлення сутнісних рис художнього твору на стику з іншими видами мистецтв (екранізація, асоціації з живописом тощо).

ІСТОРІЯ СВІТОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ (XIX СТОЛІТТЯ: РЕАЛІЗМ. МЕЖА XIX–XX СТОЛІТТЯ)

Попередні зауваги до курсу

Зміст дисципліни охоплює коло питань, пов'язаних із визначними явищами літератури, мистецтва, культури в цілому, що сформувалися в країнах Західної Європи та США з середини XIX до початку XX століття. У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен *знати*: зарубіжну літературу в її історичному розвитку та синхронному зрізі, у зв'язку із суспільною історією та історією культури відповідних народів; закономірності літературного процесу, художнє значення літературного твору у зв'язку із суспільною ситуацією та культурою епохи, художню своєрідність творів і творчості досліджуваного письменника в цілому; зміст передбачених програмою художніх творів; роботи провідних літературознавців з основних теоретичних проблем, основних бібліографічних джерел і пошукових систем; вузлові моменти актуальних наукових дискусій; філософські та естетичні основи художніх методів і напрямків, що сформувалися в досліджуваній період; науковий термінологічний апарат літературознавства у діахронному (історичному) та актуальному аспектах; *вміти*: аналізувати твір у співвідношенні традиційних і нових жанрово-родових рис, поетику автора з урахуванням її художньої специфіки; використовувати в процесі аналізу художніх текстів знання, набуті в результаті вивчення інших дисциплін; користуватися довідковою та критичною літературою.

Змістові модулі

Модуль 1. Західноєвропейська література XIX століття. Реалізм

Тема 1. Реалізм як творчий метод і літературний напрям. Критичний реалізм у Франції: Стендаль і Меріме. Реалістичний характер (тип). Соціальний роман і його класичні форми. Перші реалістичні маніфести. Естетика прози Стендаля і Меріме.

Тема 2. Творчість Бальзака. Передмова до «Людської комедії» як естетичний маніфест реалізму. Герої-«кочівники». «Принцип грошей» як причина людських трагедій. Історія молодого людини в романах «Батько Горіо» та «Втрачені ілюзії».

Тема 3. Творчість Флобера. Антибуржуазність творчості. Доцентровість роману «Пані Боварі». Роман «Виховання почуттів». Деромантизація героя.

Тема 4. Англійська література доби реалізму. Творчість Діккенса і Теккерея. Соціально-критичний пафос романістики. «Різдяна» філософія Діккенса.

Гуманізм Діккенса. Естетичні погляди Теккерея. Реалістична діалектика і романтичні імплікації у творчості Шарлотти Бронте.

Тема 5. Німецька література доби реалізму. Творчість Гайне. Реалістичні тенденції в драматургії Бюхнера і Геббеля, новелістиці Шторма, поезії Гайне. Ліричний герой у «Книзі пісень». Сатира в «Сучасних віршах».

Модуль 2. Західноєвропейська література межі XIX–XX століть

Тема 1. Французька література межі століть. Позитивізм і натуралізм. Брати Гонкури. Позитивістська концепція Еміля Золя. Пантеїзм та імпресіонізм Мопассана. Песимізм та ідеалізм поезії Поля Верлена. Теорія символізму і творчість А. Рембо. «Темна» та асоціальна поезія Малларме. Роман ідей Анатоль Франса. Неоромантичний ідеал Ромена Роллана.

Тема 2. Бельгійська література межі століть. Творчість Шарля Костера. Натюрізм К. Лемоньє. Символізм Метерлінка. Конкретизація поетичного бачення у творчості Вергарна.

Тема 3. Скандинавська та німецька література межі століть. Соціально-психологічна драматургія Г. Ібсена. Символізм і неоромантизм у творчості К. Гамсуна. Натуралізм і декадентство у романах Стріндберга. Натуралізм Шторма, Фонтане, імпресіонізм і символізм Гофмансталя, неоромантизм Гавітмана, тема бюргерства у Т. Манна.

Література до курсу

1. Бахмутский В. В. В поисках утраченного (от классицизма до Умберто Эко) / В. Бахмутский. – М., 1994.
2. Бодлер Ш. Об искусстве / пер. с франц. Н. Столяровой и Л. Липман; предисл. В. Левики; послесл. В. Мильчиной. – М.: Искусство, 1986. – 422 с.
3. Бэлза С. Роман о жизни Оскара Уайльда / Избранное / О. Уайльд. – М.: Правда, 1989. – С. 5–26.
4. Ванслов В. В. Европейский романтизм / В. В. Ванслов. – М., 1973.
5. Ванслов В. В. Эстетика романтизма / В. В. Ванслов. – М., 1966.
6. Від романтизму до натуралізму у французькому театрі XIX сторіччя / ред. і вступ. ст. О. І. Білецького. – К., 1939.
7. Гинзбург Л. О психологической прозе / Лидия Гинзбург. – Л., 1977.
8. Давиденко Г. Й. Історія зарубіжної літератури XIX – початку XX століття: навч. посібник. [для студ. вищ. навч. закл.] / Г. Й. Давиденко, О. М. Чайка. – [2-ге вид.]. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 400 с.
9. Журавська І. Ю. Іван Франко і зарубіжні літератури / І. Ю. Журавська. – К., 1961.

10. Зарубежная литература второго тысячелетия. 1000 – 2000: учеб. пособие / под ред. Л. Г. Андреева. – М.: Высш. шк., 2001. – 335 с.
11. Зарубіжні письменники. Енциклопедичний довідник: у 2 т. / за ред. Н. Михальської та Б. Щавурського. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2005 – 2006.
12. История американской литературы: в 2 т. / под ред. Я. Н. Засурского. – М., 1971.
13. История английской литературы / Г. В. Аникин, Н. П. Михальская. – М.: Высш. шк., 1975. – 528 с.
14. История зарубежной литературы XIX века / под ред. Н. А. Соловьевой. – М.: Высш. шк., 1991. – 637 с.
15. История зарубежной литературы XIX века. Ч. 2 / под ред. А. С. Дмитриева, Р. М. Самарина. – М.: МГУ, 1979.
16. История эстетики. Памятники мировой эстетической мысли. В 5-ти т. / Овсянников М. Ф. (отв. ред). – Т. 3. Эстетические учения Западной Европы и США (1789–1871). – М.: Изд. Академии художеств СССР, 1967. – 1006 с.
17. История мировой литературы. В 9-ти т. / АН СССР; Ин-т мировой лит. им. А. М. Горького; гл. редкол: Г. П. Бердников (гл. ред.), А. С. Бушмин и др. – Т. 6 / ред. коллегия тома: И. А. Тертерян (отв. ред.), Д. В. Затонский и др. – М.: Наука, 1989. – 880 с.
18. История немецкой литературы / Н. А. Гуляев, И. П. Шибанов, В. С. Буняев и др. – М.: Высш. шк., 1975.
19. История немецкой литературы: в 3 т. / под общ. ред. А. Дмитриева. – М.: Радуга, 1986. – Т. 2. – 464 с.
20. История немецкой литературы: в 5 т. / Н. И. Балашов, Р. М. Самарин и др. – М.: Издательство Академии наук СССР 1966. – Т. 3. – 593 с.
21. История французской литературы / М. Н. Черневич, А. Л. Штейн, М. А. Яхонтова. – М.: Просвещение, 1965 – 640 с.
22. Карельский А. В. Метаморфозы Орфея. Беседы по истории западных литератур / А. В. Карельский. – М., 1998.
23. Карельский А. В. Немецкий Орфей / А. В. Карельский. – М., 2007.
24. Наливайко Д. С. Спільність і своєрідність. Українська література в європейському літературному контексті / Д. С. Наливайко. – К., 1988.
25. Павличко С. Зарубіжна література: дослідж. та критич. статті. / передм. Д. Наливайка / Соломія Павличко. – К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2001. – 559 с.
26. Пронин В. А. История немецкой литературы / В. А. Пронин. – М., 2007.

27. Сверстюк Є. Стендаль: Наполеонівський вершник з пером / Євген Сверстюк // На святі надій: Вибране. – К.: Наша віра, 1999. – С. 674–678.

28. Франко І. Я. Статті про Дж. Байрона, В. Гюго, Г. фон Клейста, Г. Гейне та інших європейських романтиків / І. Я. Франко // Зібрання творів у 50 т. / І. Я. Франко. – К., 1976–1986.

29. Хрестоматія по зарубіжній літературі XIX века: В 2-х ч. / сост. А. А. Аникст. – М., 1955.

Плани практичних занять

Практичне заняття 1. Роман Стендаля «Червоне і чорне»

1. Історія молодого людини в соціально-психологічному романі Стендаля «Червоне і чорне».
2. Історія створення роману.
3. Основні риси характеру Жульєна Сореля.
4. Зображення суспільства Реставрації.
5. Соціальний сенс трагедії героя.
6. Особливості жанру, романної структури.

Література

1. История французской литературы / под ред. Л. Г. Андреева. – М., 1996.
2. Кирнозе З. И. Страницы французской классики / З. И. Кирнозе. – М., 1992.
3. Реизов Б. Стендаль / Б. Реизов. – М., 1969.
4. Сверстюк Є. Стендаль: Наполеонівський вершник з пером / Євген Сверстюк // На святі надій: Вибране. – К.: Наша віра, 1999. – С. 674–678.

Завдання: виявити особливості елементів внутрішньої і зовнішньої форми роману «Червоне і чорне» (зазначені в питаннях), навести приклади.

Форма заняття: колоквіум, дискусія на тему: «Наполеон і нова європейська культура».

Практичне заняття 2. Повість Бальзака «Гобсек»

1. Місце повісті в «Людській комедії».
2. Особливості композиції.
3. Портрет героя.
4. Еволюція образу Гобсека.
5. Персонажі другого плану і їхній зв'язок з образом головного героя.

Література

1. Обломиевский Д. Д. Бальзак. Этапы творческого пути / Д. Д. Обломиевский. – М., 1961.
2. Реизов Б. Г. Бальзак / Б. Г. Реизов. – Л, 1960.
3. Храповицкая Г. Бальзак / Г. Храповицкая // Зарубежные писатели. Библиографический словарь. – М., 1997. – Ч. 1. – С. 49–57.

Завдання: виявити особливості елементів внутрішньої і зовнішньої форми «Гобсека» (зазначені в питаннях), навести приклади.

Форма заняття: колоквиум, написання мінітвору-роздуму на тему «Гроші як трансцендентне зло в європейській культурі».

Практичне заняття 3. Роман Чарльза Діккенса «Домбі і син»

1. Поняття естетичного та морального ідеалу.
2. Естетичний ідеал та його значення для морального виховання людини.
3. Морально-естетичний ідеал та його функція у творчості Діккенса.
4. Проблематика роману «Домбі і син» у світлі морально-естетичного ідеалу письменника.
5. Система образів у романі «Домбі і син».
6. Образ Домбі. Образи Флоренс і Поля Домбі: дитячі образи у творчості Діккенса.
7. Система авторських оцінок як прояв естетичних і етичних принципів Діккенса.
8. Роль різдвяного фіналу в поезиці діккенсівського роману.

Література

1. Аникин Г. В. История английской литературы / Г. В. Аникин, Н. П. Михальская. – М., 1975.
2. Катарский И. М. Диккенс. Критико-библиографический очерк / И. М. Катарский. – М., 1960.
3. Ивашова В. В. Творчество Диккенса / В. В. Ивашова. – М., 1964.
4. Лібман З. Чарльз Діккенс: Життя і творчість / З. Лібман. – К., 1982.
5. Тугушева М. Чарльз Диккенс: очерк жизни и творчества / М. Тугушева. – М., 1979.
6. Пирсон Х. Диккенс / Х. Пирсон. – М., 1963.
7. Шахова К. Смукот і сміх Чарльза Діккенса / К. Шахова // Нариси творчості зарубіжних письменників-реалістів ХІХ–ХХ ст. – К., 1975.
8. Smiley Jane. Charles Dickens / Jane Smiley. – Viking, London, 2002.

9. Slater Michael. Charles Dickens: A Life Defined by Writing. Yale University / Michael Slater. – Press, New Haven, Conn. 2009.

Завдання: виявити особливості елементів внутрішньої і зовнішньої форми роману «Домбі і син» (зазначені в питаннях), навести приклади.

Форма заняття: колоквиум, обговорення екранізацій творів Діккенса («Олівер Твіст» Романа Поланські, «Різдвяна історія» Роберта Земекіса).

Практичне заняття 4. Поема Генріха Гейне «Німеччина. Зимова казка»

1. Політична спрямованість творчості Гейне.
2. Поема Гейне як «гумористичний шляховий епос» (визначення самого автора).
3. Час і простір у поемі.
4. Історичний образ Німеччини. Іронічне зображення знаменних для німців історичних епізодів: а) історія зведення Кельнського собору; б) битва в Тевтобурзькому лісі; в) завойовницькі походи Фрідріха Барбаросси; г) «нештодавня» боротьба з Францією за Рейн.
5. Символіка поеми.
6. Образ автора і тема мистецтва в поемі. Тема мистецтва та людини-творця.
7. Поетика фіналу поеми.

Література

1. Писарев Д. И. Генрих Гейне / Д. И. Писарев // Литературная критика: в 3 т. – Л., 1981. – Т. 3.
2. Франко І. Вибір поезій Генріха Гейне / І. Франко // Зібр. тв.: у 50 т. – К.: Наук. думка, 1978. – Т. 13. – С. 256–257.
3. Анненский И. Ф. Гейне прикованный. Гейне и мы / И. Ф. Анненский // Книги отражений. – М., 1979.
4. Дейч А. И. Гарри из Дюссельдорфа / А. И. Дейч. – М., 1980.
5. Пронин В. «Стихи, достойные запрета...». Судьба поэмы Г. Гейне «Германия. Зимняя сказка» / В. Пронин. – М., 1986.
6. Стадников Г. В. Генрих Гейне / Г. В. Стадников. – М., 1984.
7. Балашов Н. Гейне в воспоминаниях современников / Н. Балашов, Д. Затонский. – М.: Худож. Лит., 1988.
8. Наливайко Д. «Книга пісень» / Д. Наливайко // Всесвітня література. – 2001. – № 2. – С. 29–30.

Завдання: виявити особливості елементів внутрішньої і зовнішньої форми поеми «Німеччина. Зимова казка» (зазначені в питаннях), навести приклади.

Форма заняття: колоквіум. Дискусія: «Чи має рацію Гайне, іронізуючи над національною міфологією?».

Практичне заняття 5. Збірка віршів Волта Вітмена «Листя трави»

1. Естетичні погляди Волта Вітмена.
2. Волт Вітмен і трансценденталісти.
3. Вітмен – поет-філософ.
4. Проблематика збірки віршів «Листя трави».
5. Композиція збірки віршів.
6. Ліричний герой збірки віршів.
7. Аболяціоністська тема в збірці віршів.
8. Символіка збірки віршів.
9. Традиції і новаторство поезії Волта Вітмена.

Література

1. Засурский Я. Н. Жизнь и творчество У. Уитмена / Я. Н. Засурский. – М., 1955.
2. Чуковский К. И. Мой Уитмен / К. И. Чуковский. – М., 1969.
3. Мендельсон М. О. Жизнь и творчество У. Уитмена / М. О. Мендельсон. – М., 1969.
4. Михальская Н. Уитмен / Н. Михальская // Зарубежные писатели. Библиографический словарь. – М., 1997.
5. Уїтмен У. Листя трави: поезії/ Уолт Уїтмен; пер. з англ.. – К.: Дніпро, 1969.
6. Герасимчук Л. Американський бард в Україні / Л. Герасимчук. – К., 2009.

Завдання: проаналізувати поетичні твори Вітмена, зупинитися на їхній жанровій своєрідності та образі автора.

Форма заняття: колоквіум, самостійне ознайомлення з особливостями американської літератури другої половини ХХ століття.

Практичне заняття 6. Творчість Гі де Мопассана. Роман «Любий друг»

1. Критика буржуазного суспільства в соціальних новелах Мопассана.
2. Новели про війну. Позитивістські та реалістичні тенденції в показі поведінки людини в екстремальній ситуації.
3. Антигерой роману «Любий друг» – Жорж Дюруа як «герой» III Імперії.

Література

1. Пашенко В. І. Гі де Мопассан. Нарис життя і творчості / В. І. Пашенко. – К.: Дніпро, 1986.
2. История всемирной литературы: в 8 томах / АН СССР; Ин-т мировой лит. им. А. М. Горького; гл. редкол: Г. П. Бердников (гл. ред.). – М.: Наука, 1983–1994. – Т. 7 / ред. кол.: И. А. Бернштейн (отв. ред.) и др. – 1991. – 832 с.
3. Андреев Л. История французской литературы / Л. Андреев. – М., 1979.
4. Лану А. Мопассан / А. Лану. – М., 1992.
5. Пузиков А. И. Портреты французских писателей / А. И. Пузиков. – М., 1981.
6. Толстой Л. Предисловие к сочинениям Ги де Мопассана / Л. Толстой // Что такое искусство? – М., 1985.

Завдання: виявити особливості твору (зазначені в питаннях), навести приклади.

Форма заняття: колоквіум, доповідь на тему: «Причини та специфіка «мопассанізму» Валер'яна Підмогильного».

Практичне заняття 7. Творчість Джека Лондона. «Морський вовк». «Мартін Іден»

1. «Північні оповідання» – романтичний епос американської Півночі. Неоромантизм і впливи Г. Спенсера.
2. Теорія сильної особистості у творчості Д. Лондона (впливи Ніцше й Спенсера). Неоромантизм і позитивізм у романі Д. Лондона «Морський вовк».
3. Проблема вибору митця і його загибель у буржуазному суспільстві. «Боротьба ідей» в романі «Мартін Іден».

Література

1. История всемирной литературы: в 8 томах / АН СССР; Ин-т мировой лит. им. А. М. Горького; гл. редкол: Г. П. Бердников (гл. ред.). – М.: Наука, 1983 – 1994. – Т. 7 / ред. кол.: И. А. Бернштейн (отв. ред.) и др. – 1991. – 832 с.
2. Верцман И. Е. Эстетика Ницше / И. Е. Верцман // Проблемы художественного познания. – М., 1967.
3. Литературная история Соединенных Штатов Америки: в 3 т. Т. 2. / под ред. Р. Спиллера, У. Торпа и др. – М., 1979.
4. Образ человека и индивидуальность художника в западном искусстве XX века: сб. ст. / ред. Б. Зингерман. – М.: Наука, 1984.
5. Рильов К. Надлюдина Джек Лондон / К. Рильов // День. – 18.01.2002.

Завдання: 1) з'ясувати специфіку американського літературного процесу межі століть і місця в ньому Джека Лондона; 2) визначити особливості роману (зазначені в питаннях), навести приклади.

Форма заняття: колоквіум, обговорення особливостей радянської екранізації (реж. І. Апасян).

Практичне заняття 8. Еволюція драми у творчості Генріка Ібсена і Бернарда Шоу

1. Традиції реалістичної соціально-психологічної драми і риси драми ідей в художній концепції Г. Ібсена.

2. Сутність конфлікту в п'єсі Г. Ібсена «Ляльковий дім».

3. Жанр інтелектуальної драми у творчості Б. Шоу та Г. Ібсена.

4. Зміст дискусій у драмі «Дім, де розбиваються серця».

Література

1. Деннингхаус Ф. Театральное призвание Бернарда Шоу / Ф. Деннингхаус. – М., 1978.

2. Образцова А. Драматургический метод Бернарда Шоу / А. Образцова. – М., 1965.

3. Образцова А. Бернард Шоу и европейская театральная культура / А. Образцова. – М., 1974.

4. Бернард Шоу о драме и театре. – М., 1963.

5. Адмони В. Г. Генрик Ибсен / В. Г. Адмони. – М., 1956.

6. Кочур Г. П. Ібсен Генрік / Г. П. Кочур // Українська літературна енциклопедія. – Т. 2. – К., 1990. – С. 286–287.

7. Зингерман К. И. Очерки истории драмы XX века. Чехов, Стриндберг, Ибсен, Метерлинк, Пиранделло, Брехт, Гауптман, Лорка, Ануй / К. И. Зингерман. – М., 1979.

Завдання: 1) ознайомитися із життям і творчістю авторів; 2) виявити особливості творів (зазначені в питаннях), навести приклади.

Форма заняття: колоквіум.

Самостійна й індивідуальна роботи

Список творів для прочитання

1. *Бальзак Оноре де*. «Батько Горіо», «Гобсек», «Шагренева шкіра».

2. *Бічер-Стоу Гарріет*. «Хатина дядька Тома».

3. *Бодлер Шарль*. «Квіти зла». *Вергарн Еміль*. Поезії. *Верлен Поль*. «Романси без слів». *Малларме Стефан*. Вірші. *Рембо Артюр*. Поезії. «П'яний корабель».

4. *Бронте Шарлотта*. «Джейн Ейр».

5. *Вайлд Оскар*. «Портрет Доріана Грея».

6. *Гамсун Кнут*. «Голод», «Пан».

7. *Гайне Генріх*. «Німеччина. Зимова казка». «Книга пісень». «Сучасні вірші».

8. *Гавптман Герхарт*. «Ткачі», «Затонулий дзвін».

9. *Гі де Мопассан*. «Пампушка», «Життя», «Любий друг», «Мадемуазель Фі-Фі», «Симонів батько», «Могильниця».

10. *Джек Лондон*. «Північні оповідання», «Морський вовк», «Мартін Іден».

11. *Діккенс Чарльз*. «Домбі і син». «Пригоди Олівера Твіста».

12. *Золя Еміль*. «Жерміналь».

13. *Ібсен Генрік*. «Ляльковий дім».

14. *Кіплінг Редьярд*. «Якщо...», «Тягар білої людини», «Епітафії війни», «Книги джунглів».

15. *Манн Томас*. «Смерть у Венеції».

16. *Меріме Проспер*. «Кармен», «Таманго».

17. *Метерлінк Моріс*. «Синій птах».

18. *Стендаль*. «Червоне і чорне», «Ваніна Ваніні».

19. *Стріндберг Август*. «Червона кімната».

20. *Теккерей Вільям*. «Ярмарок суєти».

21. *Вітмен Волт*. «Лістя трави».

22. *Флобер Гюстав*. «Пані Боварі».

23. *Франс Анатоль*. «Острів пінгвінів».

24. *Шоу Бернард*. «Дім, де розбиваються серця», «Пігмаліон».

25. *Шторм Теодор*. «Вершник на білому коні».

Перелік післялекційних завдань

№ 1

Створити експрес-таблицю відмінностей в естетиках романтизму та реалізму.

№ 2

У 8–10 тезах дати характеристику світогляду Бальзака.

№ 3

Дати відповідь на питання: що означає деромантизація флоберівського героя?

№ 4

Дати відповідь на питання: у чому полягає специфіка елізаветинської доби в Англії?

№ 5

Дати відповідь на питання: чому Гайне був найпопулярнішим німецьким поетом у Російській імперії?

№ 6

Дати відповідь на питання: чому французька література вважається найбільшою у світі?

№ 7

Дати відповідь на питання: у чому полягає феномен піднесення бельгійської літератури?

№8

Скласти таблицю основних літературних стилів межі століть з однослівними характеристиками.

Форми самостійної роботи студента

- Прочитання текстів і опанування їхніх історико-літературних інтерпретацій.
- Перегляд рекомендованих екранізацій.
- Ведення читацького щоденника.

Перелік питань, що виносяться на іспит

1. Романтизм як літературний напрям і художня система.
2. Джерела та основні риси романтизму. Філософське підґрунтя напрямку.
3. Естетика та основні етапи розвитку романтизму.
4. Модифікації жанрової системи літератури як наслідок романтичних перетворень. «Індивідуально-творча авторська свідомість» (С. Аверінцев).
5. Маніфести європейських романтиків (В. Гюго, П. Б. Шеллі та інші).
6. Німецький романтизм: основні етапи, знакові постаті, національна своєрідність.
7. Діяльність енського гуртка романтиків.
8. Фольклорна течія німецького романтизму (А. фон Арнім, Я. та В. Грімми).
9. Творчість Г. Гайне: загальний огляд. Основні мотиви лірики.
10. Творчість Г. фон Клейста.
11. Е. Т. А. Гофман. Риси пізнього романтизму у творчості. Готика.

12. Роман «Еліксири Сатани» Е. Т. А. Гофмана.
13. Англійський романтизм: стадії розвитку, тематика, особливості екзотизму.
14. Творчість Дж. Г. Байрона: загальний огляд.
15. Романтичний герой в поемі «Паломництво Чайльда Гарольда» Дж. Г. Байрона
16. Екзотична тематика у творчості Дж. Г. Байрона: поема «Мазепа».
17. Творчість П. Б. Шеллі.
18. С. Т. Колрідж як представник «Озерної школи». «Сказання про Старого Мореплавця».
19. Міфологізм поезії В. Блейка.
20. Історичний роман національного відродження: творчість В. Скотта.
21. Роман «Айвенго» В. Скотта: новаторство у розбудові історичного сюжету. Соціальні, національні та релігійні конфлікти в романі.
22. Специфіка французького романтизму. Школа Ж. де Сталь і школа Ф. Р. де Шагобріана.
23. Особливості творчості В. Гюго: загальний огляд.
24. Художня своєрідність роману «Собор Паризької Богоматері» В. Гюго.
25. Феміністичний дискурс Жорж Санд.
26. Американський романтизм. Специфіка літератури США XIX ст.
27. Лірика та філософія Р. В. Емерсона.
28. В. Ірвінг: осмислення фольклорних легенд.
29. Романтика фронтиру в романах Ф. Купера.
30. Філософські мотиви у творчості Н. Готорна.
31. «Мобі Дік, або Білий Кит» Г. Мелвілла.
32. Творчість Е. А. По. Естетика жаху в новелах.
33. Детективні новели Е. А. По.
34. Романтизм у слов'янських літературах: загальний огляд.
35. Чеський романтизм і балканський романтизм: загальний огляд, спільні тенденції.
36. Творчість Я. Коллара. Поема «Донька Слави».
37. Творчість К. Г. Махи.
38. Діяльність В. Караджича в контексті слов'янського романтизму.
39. Творчість П. Негоша: поема «Гірський вінець».
40. Творчість Б. Радичевича.
41. Польський романтизм: загальний огляд.
42. Творчість «української школи» в польській літературі.
43. Поетична діяльність Ю. Словацького.

44. Спадщина А. Міцкевича.
45. Поеми А. Міцкевича «Дзяди» і «Пан Тадеуш»: особливості польського національного епосу.
46. Критичний реалізм у французькій літературі XIX століття.
47. Проспер Меріме – представник критичного реалізму у Франції.
48. Розвиток французького реалістичного роману XIX століття, його характерні ознаки.
49. Реалізм у західноєвропейській та американській літературі (загальний огляд).
50. Стендаль – майстер французького реалістичного роману.
51. Панорама суспільного життя Франції часів Реставрації у романі Стендаля «Червоне і чорне».
52. Життя і творчість О. де Бальзака. О. де Бальзак і Україна.
53. Задум і обґрунтування О. де Бальзаком змісту та структури «Людської комедії».
54. Проблема життєвих цінностей і людських пристрастей у повісті О. де Бальзака «Гобсек».
55. Г. Флобер – викривач буржуазно-обивательського середовища.
56. Ч. Діккенс – видатний англійський романіст XIX століття. Витоки творчості Ч. Діккенса.
57. Історія написання та проблематика роману Ч. Діккенса «Домбі і син».
58. Показ Ч. Діккенсом деградації особистості в «Різдяній пісні у прозі».
59. Історія створення та ідейно-тематичний аналіз роману Г. Флобера «Пані Боварі».
60. Загальна характеристика новелістики Гі де Мопассана: «Симонів батько», «Пампушка» тощо.
61. Характеристика англійської реалістичної літератури XIX століття.
62. Художній світ Вільяма Теккерея.
63. «Ярмарок суєти» В. Теккерея – «роман без героя».
64. Філософська течія трансценденталізму: витоки, характерні риси, представники.
65. Волт Вітмен – поет-трансценденталіст.
66. Збірка В. Вітмена «Листя трави»: назва, побудова, провідні мотиви, образ ліричного героя.
67. Течія натуралізму у французькій літературі XIX століття, її характерні риси.
68. Е. Золя – теоретик натуралізму в художній літературі.
69. Шарль Бодлер – предтеча символізму, його життєвий шлях.

70. Збірка Ш. Бодлера «Квіти зла», символічний зміст поезій збірки.
71. Особливості розвитку літератури кінця XIX – початку XX століття.
72. Поняття модернізму та авангардизму, їхні особливості та течії.
73. Загальна характеристика творчості французьких поетів-символістів.
74. Філософські питання про сенс життя і всемогутність людини у п'єсі М. Метерлінка «Синій птах».
75. Німецька драматургія другої половини XIX століття. Г. Гавітман як неоромантик.
76. Поезія Еміля Вергарна.
77. Реформа драматургії у Г. Ібсена.
78. Неоромантизм прози Кнута Гамсуна.
79. Натуралізм і декадентство «Червоної кімнати» А. Стріндберга.
80. Генріх Гайне як реаліст. «Німеччина. Зимова казка».
81. Песимізм та ідеалізм поезії Поля Верлена.
82. Теорія символізму і творчість А. Рембо.
83. «Темна» та асоціальна поезія Малларме.
84. Роман ідей Анатолія Франса.
85. Особливості світогляду та естетики Р. Кіплінга.
86. «Портрет Доріана Грея» Оскара Вайлда.
87. Ніцшеанство і позитивізм у прозі Джека Лондона.
88. Неоромантичний образ митця в романі «Мартін Іден».
89. «Острів пінгвінів» Анатолія Франса.
90. «Драми ідей» Бернарда Шоу.

ІСТОРІЯ СВІТОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ (XX СТОЛІТТЯ)

Попередні зауваги до курсу

Дисципліна «Історія світової літератури (XX століття)» логічно продовжує курс історії світової літератури, метою якої є поглиблення відомостей про літературний процес XX століття; отримання студентами знань зі становлення новітньої історії світової літератури. У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен *знати*: зміст, значення й місце світової літератури XX століття; системний характер історії світової літератури, закономірність процесів і явищ; історію розвитку модерного літературознавства, особливості їхнього стану; розвиток уявлень про роль окремих постатей, угруповань і організацій у розвитку світової літератури XX ст.; особливості кожного окремого жанру на рівні поезики у зв'язку з історією його становлення, дослідження та подальшим розвитком літератури; ключові наукові та методичні проблеми курсу; *вміти*: давати визначення основних історико-літературних понять; виділяти специфіку літературних явищ і феноменів упродовж становлення новітньої літератури Західної Європи й Америки; розуміти та розрізняти причини і наслідки у розвитку літератури; аналізувати наслідки взаємодії творчості представників різних стильових систем; застосовувати набуті знання у подальшому навчанні; шукати і опрацьовувати наукову літературу з проблематики курсу; самостійно ставити і розв'язувати проблемні питання з вивчення історії світової літератури XX століття.

Змістові модулі

Змістовий модуль 1

Тенденції розвитку літератури Західної Європи й Америки XX століття

Тема 1. Культурно-історичні передумови становлення західноєвропейської та американської літератури XX століття. Філософські й культурологічні маркери доби: посткультура, конвенціональна естетика, ніцшеанство, фрейдизм, екзистенціалізм; «загублене покоління», «театр жорстокості», андеграунд та ін.

Тема 2. Модернізм. Авангардизм (дадаїзм, сюрреалізм, футуризм, експресіонізм). Постмодернізм. Естетика і поезика напрямів.

Тема 3. Французька література. Загальний огляд. Тенденції розвитку. Французький поетичний авангард (Андре Бретон, Луї Арагон, Поль Елюар, Антонен Арто, Гійом Аполлінер). Екзистенціалізм (Альбер Камю, Жан-Поль Сартр, Симона де Бовуар). Театр абсурду (Ежен Йонеско, Семюел Беккет). Ро-

мен Роллан. Андре Жід. Марсель Пруст. Антуан де Сент-Екзюпері. Луї-Фердінан Селін. Франсуаза Саган. Мішель Турньє. Моріс Бланшо. Мішель Уельбек.

Тема 4. Німецька й австрійська література. Стефан Цвайг. Франц Кафка. Томас Манн. Бертольд Брехт. Еріх-Марія Ремарк. Генріх Белль. Герман Гессе. Гюнтер Грасс. Патрік Зюскінд.

Тема 5. Література Англії. Експериментальна література (Джеймс Джойс, Вірджинія Вулф та інші). Джон Голсуорсі. Герберт Веллс. Джордж Оруел. Томас Стернз Еліот. Бернард Шоу. Олдос Гакслі. Вільям Голдінг. Джон Фаулз.

Тема 6. Американська література. Загальний огляд. Тенденції розвитку. Вільям Фолкнер. Теодор Драйзер. Джек Лондон. Джером-Девід Селінджер. Езра Павнд. Кен Кізі. Генрі Міллер. Чарльз Буковські. Бітники.

Тема 7. Іспанська література: загальний огляд. Федеріко Гарсія Лорка.

Тема 8. Латиноамериканська література: загальний огляд. Магічний реалізм. Габріель Гарсія Маркес. Хорхе Луїс Борхес.

Література до курсу

1. Аникин Г. История английской литературы / Г. Аникин, М. Михальская. – М., 1985.
2. Богословский В. Н. История зарубежной литературы 1917–1945 гг. / В. Н. Богословский, З. Т. Гражданская. – М., 1990.
3. Богословский В. Н. История зарубежной литературы XX века / В. Н. Богословский. – М., 1990.
4. Давиденко Г. Й. Історія зарубіжної літератури XX століття: навч. посіб. / Г. Й. Давиденко, Г. М. Стрельчук, Н. І. Гречаник. – К., 2007.
5. Денисова Т. Історія американської літератури / НАН України, Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка / Тамара Денисова. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2012. – 487 с.
6. Зарубежная литература XX века: учеб. пособие / В. М. Толмачев, В. Д. Седельник, Д. А. Иванов и др. – М.: ИЦ «Академия», 2003. – 640 с.
7. Зарубіжна література XX ст. / за ред. О. М. Ніколенко, Н. В. Хоменко, Т. М. Конєвої. – К., 1998.
8. Засурский Я. Н. Американская литература XX века / Я. Н. Засурский. – М., 1984.
9. Затонский Д. Художественные ориентиры XX века / Дмитрий Затонский. – М: Сов. писатель, 1988. – 416 с.
10. Зверев А. М. Модернизм в литературе США: Формирование, эволюция, кризис. – М.: Наука, 1979. – 320 с.
11. Ильин И. П. Постструктурализм. Деконструктивизм. Постмодернизм / И. П. Ильин. – М., 1996.

12. История всемирной литературы: в 9 т. Т. 8, 9. / гл. редкол: *Г. П. Бердников* (гл. ред.), *А. С. Бушмин*, *Ю. Б. Виннер* (зам. гл. ред.); АН СССР; Ин-т мировой лит. им. А. М. Горького. – М.: Наука, 1994.
13. История зарубежной литературы XX века. (1917–1945) / под ред. Л. Г. Андреева. – М., 1982.
14. Історія зарубіжної літератури XX ст. / Г. Й. Давиденко, Г. М. Стрельчук, Н. І. Гринчак. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 488 с.
15. Історія зарубіжної літератури XX ст.: навч. посіб. / В. І. Кузьменко та ін. – 2-ге вид., стереотип. – К.: ВЦ «Академія», 2012. – 432 с. – (Серія «Альма-матер»).
16. Історія зарубіжної літератури XX століття: підруч. для студ. ф-ту «Референт-перекладач» / І. О. Помазан; Нар. укр. акад., [каф. українознав.]. – Харків: Вид-во НУА, 2010. – 256 с.
17. Киричук Е. В. История зарубежной литературы XX века: учеб. пособ. / Е. В. Киричук. – М.: Флинта, Наука, 2012. – 72 с.
18. Кузьменко В. І. Історія зарубіжної літератури XX ст.: навч. посіб. / В. І. Кузьменко. – К., 2010.
19. Литературная энциклопедия терминов и понятий / под. ред. А. Н. Николюкина. – М.: НПК «Интелвак», 2001. – 1600 с.
20. Михайлов А. Д. До Франсуа Війона, До Марселя Пруста / Андрей Дмитриевич Михайлов. – М.: Языки славянских культур, 2011.
21. Михальская Н. П. Английский роман XX века: учеб. пособие / Н. П. Михальская, Г. В. Аникин. – М.: Высш. шк., 1982. – 192 с.
22. Михальская Н. П. История английской литературы: учеб. для студ. филол. и лингв. фак. высш. пед. учеб. заведений / Н. П. Михальская. – М.: ИЦ «Академия», 2007. – 480 с.
23. Модернизм в зарубежной литературе: литература Англии, Ирландии, Франции, Австрии, Германии: учеб. пособие / Л. В. Дудова, Н. П. Михальская, В. П. Трыков. – М.: Флинта, 2001.
24. Набоков В. Лекции по зарубежной литературе / пер. с англ. С. Антонова и др. – СПб.: Азбука-классика, 2010. – 512 с.
25. Называть вещи своими именами: Progr. выступления мастеров запад.-европ. лит. XX в. / сост., предисл., общ. ред. Л. Г. Андреева. – М.: Прогресс, 1986. – 640 с.
26. Писатели США о литературе: в 2 т. / сост.: А. Николюкин. – М.: Прогресс, 1982.
27. Писатели Франции о литературе: сб. ст. / сост. и предисл.: Т. Балашова, Ф. Наркирьер. – М.: Прогресс, 1978. – 473 с.

28. Пронин В. А. История немецкой литературы: учеб. пособие / Владислав Александрович Пронин. – М.: Университетская книга; Логос, 2007. – 384 с.
29. Тимашева О. От Рабле до Уэльбека / Оксана Тимашева. – СПб.: Алетейя, 2011. – 336 с.
30. Хорев В. А. Польская литература XX века: 1890–1990 / В. А. Хорев. – М.: «Индрик», 2009. – 352 с.
31. Художественные ориентиры зарубежной литературы XX века. – ИМЛИ РАН, 2002. – 568 с.
32. Французька п'еса XX століття. Театральний авангард / упоряд. О. Буценко. – К.: Основи, 1993. – 511 с.
33. Шахова К. О. Література Англії. XX століття: навч. посібник / К. О. Шахова. – К.: Либідь, 1993. – 400 с.
34. Эти загадочные англичанки (Элизабет Гаскелл, Вирджиния Вулф, Мюриел Спарк, Фэй Уелдон) / Гениева Е. Ю. (сост.). – М.: Прогресс, 1992. – 505 с.
35. Энциклопедический словарь экспрессионизма / гл. ред. П. М. Топер. – М.: ИМЛИ РАН, 2008. – 736 с.

Плани практичних занять

Практичне заняття 1. Французький поетичний авангард

1. Сильові напрямки французької поезії I половини XX століття: сюрреалізм, дадаїзм, експресіонізм.
2. Естетика і поетика поезії Андре Бретон.
3. Поетичні твори Луї Арагона в контексті авангарду.
4. Поль Елюар як експериментатор.
5. Естетично-інтенціональна система поезії Антонена Арто.
6. Новаторство Гійома Аполлінера в «Алкоголях».

Література

1. Андреев Л. Г. Сюрреализм / Л. Г. Андреев. – М., 1972.
2. Антология французского сюрреализма: 20-е годы / сост. и пер. С. А. Исаева и Е. Д. Гальцовой. – М.: «ГИТИС», 1994. – 392 с.
3. Зарубіжна література XX ст. / за ред. О. М. Ніколенко, Н. В. Хоменко, Т. М. Конєвої. – К., 1998.
4. История зарубежной литературы XX века. (1917–1945) / под ред. Л. Г. Андреева. – М., 1982.
5. Называть вещи своими именами: Прогр. выступления мастеров запад.-европ. лит. XX в. / сост., предисл., общ. ред. Л. Г. Андреева. – М.: Прогресс, 1986. – 640 с.

6. Сірочук Т. Аполлінер: міф чи реальність / Т. Сірочук // Питання літературознавства. – 2004. – Вип. 11. – С. 57–62.

7. Стерн А. Таємниця Гійома Аполлінера / А. Стерн // Всесвіт. – 1965. – № 12. – С. 75–83.

8. Художественные ориентиры зарубежной литературы XX века. – ИМЛИ РАН, 2002. – 568 с.

Практичне заняття 2. «Подорож на край ночі» Луї-Фердінана Селіна

1. Селін як текст: історія життя людини і письменника.
2. Жанрова своєрідність «Подорожі на край ночі».
3. «Подорож на край ночі»: тематико-проблемний рівень роману.
4. Образ Бардаму.
5. Сміслові акценти в романі Селіна.

Література

1. Зарубіжна література XX ст. / за ред. О. М. Ніколенко, Н. В. Хоменко, Т. М. Конєвої. – К., 1998.

2. Кондратович В. Юродивый во французской литературе (Луи-Фердинанд Селин) [Електронний ресурс] / В. Кондратович // Селин в России. Материалы и исследования. – СПб.: Общество Друзей Селина, 2000. – С. 100–110. – Режим доступу: <http://ec-dejavu.ru/c-2/Celine.html>

3. Наливайко Д. Луї Селін і його роман «Подорож на край ночі» / Дмитро Наливайко // Селін Л.-Ф. Подорож на край ночі; пер. із фр. П. Тарашука. – К.: Юніверс; Харків: Фоліо, 2000. – С. 5–16.

4. Художественные ориентиры зарубежной литературы XX века. – ИМЛИ РАН, 2002. – 568 с.

5. Sollers Ph. Céline / Philippe Sollers. – Paris: Ecriture, 2009. – 120 p.

Практичне заняття 3. Романістика Мішеля Уельбека: експресіоністична парадигма

1. Постать Мішеля Уельбека в сучасному літературному процесі.
2. Уельбек-романіст: особливості світовідчуття і стилю.
3. Роман «Розширення простору боротьби»: смислові домінанти.
4. Експресіоністична змістоформа роману «Платформа».

Література

1. Дерев'янченко Н. В. Протагонист роману М. Уэльбека «Расширение пространства борьбы» як прообраз героїв літературних манифестацій автора [Електронний ресурс] / Н. В. Дерев'янченко // Режим доступу: file:///C:/Users/admin/Downloads/Nzl_2012_3(1)_9.pdf
2. Дерев'янченко Н. В. Риси мєніппєї в романах Мішєля Уєльбека [Електронний ресурс] / Н. В. Дерев'янченко // Режим доступу: file:///C:/Users/admin/Downloads/Nzl_2013_1(1)_7.pdf
3. Кантемир Н. Профанний світ роману М. Уєльбека «Можливість острова» [Електронний ресурс] / Н. Кантемир // Режим доступу: file:///C:/Users/admin/Downloads/Pl_2011_82_30.pdf
4. Кантемир Н. Рецепт романної творчості Мішєля Уєльбека в сучасній критиці [Електронний ресурс] / Н. Кантемир // Вісник ХНУ ім. В. Н. Каразіна. – 2010. – № 901. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/old_jm/natural/VKhNU/Filol/2010_901/content/kantemir.pdf
5. Ланге В. «Элементарные частицы» Уэльбека и мениппова сатира» / Вольфганг Ланге; пер. с нем. Е. Драйтовой // Иностранная литература. – 2005. – № 2. – С. 237–255.
6. Ногез Д. Уэльбек как он есть / Доминик Ногез; пер. с фр. А. Финогоновой. – Екатеринбург: У-Фактория, 2006. – 288 с.
7. Сулова И. Метапрозаическое начало в романе М. Уэльбека «Расширение пространства борьбы» / И. Сулова // Вестник Пермского университета: Российская и зарубежная филология. – 2011. – Вып 4 (16). – С. 242–248.
8. Тимашева О. От Рабле до Уэльбека / Оксана Тимашева. – Спб.: Алетейя, 2011. – 336 с.
9. Уэльбек Мішєль. Офіційний сайт письменника: <http://www.michelhouellebecq.com/>

Практичне заняття 4. «Процес» Франца Кафки

1. Кафка: життя і творчість.
2. Експресіоністичні тенденції у творчості Ф. Кафки.
3. «Процес»: проблематика, образність роману.
4. Кафкіанський гротеск.
5. Провідні концепти «Процесу».

Література

1. Бєн'ямин В. Франц Кафка / Вальтер Бєн'ямин. – М.: Ad Marginem, 2000. – 318 с.

2. Блум Г. Кафка: канонічна наполегливість та «непорухність» / Г. Блум; пер. з англ. // Західний канон: книги на тлі епох. – К., 2007. – С. 514–531.
3. Грушко С. П. Художественные функции гротеска в прозе Ф. Кафки [Электронный ресурс] // Режим доступа: file:///C:/Users/admin/Downloads/Nznuoaf_2010_15_13.pdf
4. Затонский Д. Франц Кафка и проблемы модернизма / Д. Затонский. – М., 1972.
5. История зарубежной литературы XX века. (1917–1945) / под ред. Л. Г. Андреева. – М., 1982.
6. Камю А. Надежда и абсурд в творчестве Франца Кафки / А. Камю; пер. с фр. // Бунтующий человек. Философия. Политика. Искусство. – М., 1990. – С. 93–101.
7. Клод Д. Франц Кафка / Д. Клод.; пер. с фр. – Харків: Фолио, 1998. – 383 с.
8. Манн Ю. Встреча в лабиринте: Кафка и Гоголь / Ю. Манн // Вопросы литературы. – 1999. – Вып. 2. – С. 162–187.
9. Набоков В. Лекции по зарубежной литературе / пер. с англ. С. Антонова и др. – СПб.: Азбука-классика, 2010. – 512 с.
10. Франц Кафка / В. М. Толмачев, В. Д. Седельник, Д. А. Иванов и др. // Зарубежная литература XX века: учеб. пособие. – М.: ИЦ «Академия», 2003. – С. 103–115.

Практичне заняття 5. «Очима клоуна» Генріха Белля

1. Життєтворчість Г. Белля.
2. «Очима клоуна»: експресіоністична парадигма роману.
3. Роман «Очима клоуна»: смислове навантаження.
4. Генріх Белль в українській культурі. Василь Стус про Г. Белля.

Література

1. Давиденко Г. Й. Історія зарубіжної літератури XX століття : навч. посіб. / Г. Й. Давиденко, Г. М. Стрельчук, Н. І. Гречаник. – К., 2007.
2. Зарубіжна література XX ст. / за ред. О. М. Ніколенко, Н. В. Хоменко, Т. М. Конєвої. – К., 1998.
3. История зарубежной литературы XX века. (1917–1945) / под ред. Л. Г. Андреева. – М., 1982.
4. Пронин В. А. История немецкой литературы: учеб. пособие / В. А. Пронин. – М.: Университетская книга; Логос, 2007. – 384 с.
5. Стус В. Очима гуманіста [Електронний ресурс] / Василь Стус // Зарубіжна література в школах України. – Режим доступу: <http://zl.kiev.ua/hrestomatija/ochima-guman-sta.html>

6. Телегіна Н. І. Своєрідність творчого методу Генріха Белля на матеріалі роману «Очима клоуна» [Електронний ресурс] / Н. І. Телегіна, Р. М. Рилюк // Режим доступу: file:///C:/Users/admin/Downloads/Ltkpfil_2014_75_19.pdf

7. Шахова К. О. П'ять німецьких лауреатів Нобелівської премії з літератури: Г. Гауптман, Т. Манн, Г. Гессе, Г. Белль, Г. Грасс: посібник / К. О. Шахова. – К.: Юніверс, 2001.

Практичне заняття 6. «Американська трагедія» Теодора Драйзера

1. «Американська трагедія» як синтез національного досвіду Америки.
2. Співвідношення у романі героя–оповідача–автора.
3. Специфіка образної системи «Американської трагедії».
4. Проблема «людина і суспільство»: особливості реалізації в романі.

Література

1. Батурин С. Драйзер / Сергей Батурин. – М.: Молодая гвардия, 1975. – 359 с. – Режим доступу до електронного ресурсу: <http://mexalib.com/view/94622>

2. Денисова Т. Історія американської літератури / НАН України, Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка / Тамара Денисова. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2012. – 487 с.

3. Історія зарубіжної літератури ХХ ст.: навч. посіб. / В. І. Кузьменко та ін. – 2-ге вид., стереотип. – К.: ВЦ «Академія», 2012. – 432 с. – (Серія «Альма-матер»).

4. Засурский Я. Н. Теодор Драйзер / Я. Н. Засурский. – М.: Изд-во Московского государственного университета, 1964.

5. Мендельсон М. О. «Американская трагедия» Теодора Драйзера / М. О. Мендельсон. – М.: Худ. лит., 1971.

Практичне заняття 7. «Тропік Рака» і «Тропік Козерога» Генрі Міллера

1. Генрі Міллер: життя як творчість.
2. Скандальна слава «Тропіка Раку».
3. «Тропік Рака»: стильовий вимір роману.
4. Тематико-проблемний рівень, концепти роману «Тропік Козерога».

Література

1. Аствацатуров А. Генри Миллер и его «парижская трилогия» / Андрей Аствацатуров. – М.: Новое литературное обозрение, 2010. – 344 с.

2. Денисова Т. Історія американської літератури / НАН України, Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка / Тамара Денисова. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2012. – 487 с.

3. Житкова Л. Тридцять две тисячі триста чотири дня на планеті Земля: Біографічний очерк / Л. Житкова // Миллер Г. Тропік Рака. – СПб.: Азбука, 2000. – С. 356–390.

4. Зверев А. М. Одномерный мир (Генри Миллер) // Модернизм в литературе США. – М.: Наука, 1979. – С. 158–177.

5. Євченко О. В. «Тропік Рака» Г. Міллера, або лібідо Заратуштри та буття [Електронний ресурс] / О. В. Євченко // Вісник Луганського національного педагогічного університету ім. Т. Г. Шевченка. – № 22 (138) листопад. – 2007. – С. 41–48. – Режим доступу: [http://eprints.zu.edu.ua/6293/1/%D0%93.%D0%9C%D1%96%D0%BB%D0%BB%D0%B5%D1%80%20\(%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0%D1%82\)%20%D0%B3.pdf](http://eprints.zu.edu.ua/6293/1/%D0%93.%D0%9C%D1%96%D0%BB%D0%BB%D0%B5%D1%80%20(%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0%D1%82)%20%D0%B3.pdf)

Практичне заняття 8. «Сто років самоти» Габрієля Гарсія Маркеса

1. Магічний реалізм: поетика, естетика.
2. «Сто років самоти» Маркеса: контрапункти стилю.
3. Романна система образів.
4. Концепт самотності у романі Маркеса.
5. Вплив художнього стилю Г. Г. Маркеса на новітню українську літературу (хімерна проза 70-х тощо).

Література

1. Джеральд М. Габриель Гарсія Маркес. Біографія / Мартин Джеральд. – М.: Слово, 2011.

2. Дітькова С. Ю. Приречені на самотність. До вивчення роману Г. Г. Маркеса «Сто років самотності» / С. Ю. Дітькова // Всесвітня література та культура. – 2005. – № 9. – С. 13–18.

3. Папоров Ю. Габриель Гарсія Маркес. Путь к славе / Юрий Папоров. – СПб.: Азбука-классика, 2003. – 352 с.

4. Покальчук Ю. Сучасна латиноамериканська проза / Юрій Покальчук. – К., 1978.

5. Савченко З. В. «Магічний» світ роману Г. Гарсія Маркеса «Сто років самоти» [Електронний ресурс] / З. В. Савченко // Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/FilolNauk/2011/310.pdf

б. Художественные ориентиры зарубежной литературы XX века / ред. кол.: А. Б. Базилевский, Ю. Н. Гирин, А. М. Зверев, В. Б. Земсков, А. Ф. Кофман, А. П. Саруханян. – М.: ИМЛИ РАН, 2002. – 568 с.

Самостійна й індивідуальна роботи

Список творів для прочитання

1. *Андре Бретон, Луї Арагон, Поль Елюар, Антонен Арто*. Поезії.
2. *Альбер Камю*. «Сторонній» (роман). *Жан-Поль Сартр*. «Нудота» (роман).
3. *Франсуаза Саган*. «Сонячний промінь в холодній воді». «Чи любите ви Брамса?». «Здрастуй, печаль!» (повіді).
4. *Луї-Фердінан Селін*. «Подорож на край ночі» (роман).
5. *Мішель Уельбек*. «Розширення простору боротьби». «Платформа» (романи).
6. *Франц Кафка*. «Процес» (роман).
7. *Генріх Белль*. «Очима клоуна» (роман).
8. *Гюнтер Грасс*. «Бляшаний барабан» (роман).
9. *Томас Стернз Еліот*. «Безплідна земля» (поема).
10. *Олдос Гакслі*. «Прекрасний новий світ» (роман).
11. *Джон Фаулз*. «Колекціонер» (роман).
12. *Вільям Фолкнер*. «Світло в серпні» (роман).
13. *Теодор Драйзер*. «Американська трагедія» (роман).
14. *Ернесто Гемінгвей*. «Свято, що завше з тобою» (повідь).
15. *Скотт Фіцджеральд*. «Ніч лагідна» (роман).
16. *Генрі Міллер*. «Тропік Рака». «Тропік Козерога» (романи).
17. *Джером Девід Селінджер*. «Ловець у житі» (повідь).
18. *Чарльз Буковські*. «Жінки» (роман).
19. *Федеріко Гарсія Лорка*. «Поет у Нью-Йорку» (збірка поезій).
20. *Габріель Гарсія Маркес*. «Сто років самоти» (роман).

Форми самостійної роботи студента

Літературно-побутовий колаж – форма творчої роботи, яка передбачає створення своєрідного колажу літературного побуту письменників ХХ століття. Студент обирає одного чи кількох письменників за певною тематикою побутового плану (письменник і жінки, письменник і дозвілля, письменник і стимулятори, і хобі, і кіно, і друзі, і його звички тощо – тобто будь-що, що стосується його побуту) і форматує колаж (можуть бути фрагменти зі спогадів, листів, записок тощо, світлини). Обсяг роботи – 25–30 стор. Список викори-

станих джерел обов'язковий. Об'єктом колажу можуть бути письменники (чи один письменник) за власним вибором із літературного періоду, що вивчається.

Інтермедіальний портрет – форма творчої роботи, яка передбачає створення своєрідного портрету письменника на основі порівняння його реальної біографії з кінематографічною чи (та) театральною інтерпретацією (художня стрічка, вистава), до уваги беруться ключові моменти, що висвітлюються в житті творчої особистості. Об'єктом цього виду роботи можуть бути письменники (чи один письменник) за власним вибором із літературного періоду, що вивчається. Обсяг роботи – 25–30 стор. Список використаних джерел обов'язковий. Приблизний перелік фільмів і вистав для створення інтермедіального портрета:

- *Кнут Гамсун*. «Гамсун» (1996, Німеччина та ін.).
- *Жан-Поль Сартр*. *Сімона де Бовуар*: «Сартр, роки пристрастей» (2006, Швейцарія та ін.). «Коханці кав'ярні де Флор» (2006, Франція).
- *Альбер Камю*: «Альбер Камю» (2010, Франція).
- *Антуан де Сент-Екзюпері*: «Сент-Екзюпері: остання місія» (1996, Франція).
- *Франсуаза Саган*: «Саган» (2008, Франція).
- *Франц Кафка*: «Кафка» (1991, США / Франція).
- *Вірджинія Вулф*: «Години» (2002, США / Британія).
- *Джордж Бернард Шоу*: «Милий брехун» (1976; 2001, спектакль).
- *Генрі Міллер*: «Генрі та Джун» (1990, США).
- *Федеріко Гарсія Лорка*: «Лорка, смерть поета», серіал (1978–1988, Британія та ін.).
- *Сільвія Плат*: «Сільвія» (2003, Британія).
- *Чарльз Буковські*: «П'яничка» (1987, США). «Фактотум» (2005, Норвегія / Франція).
- *Вільям Берроуз*. *Джек Керуак*. *Аллен Гінзберг*: «Голий сніданок» (1991, Канада та ін.). «Ритм» (2000, США). «Вий» (2010, США). «Убий своїх коханих» (2013, США).
- *Ортон Джо*: «Нагостріть ваші вуха» (1987, Британія).
- *Айріс Мердок*: «Айріс» (2001, США / Британія).
- *Труман Капоте*: «Капоте» (2005, США / Канада).

Перелік питань, що виносяться на іспит

1. Історико-культурні передумови розвитку західноєвропейської літератури ХХ століття.

2. Філософські й психологічні основи модерністичного дискурсу ХХ століття.
3. Філософські й культурологічні маркери доби: посткультура, конвенціональна естетика, ніцшеанство, екзистенціалізм.
4. Новий персонаж західноєвропейської й американської літератури ХХ століття.
5. Театр абсурду: знакові постаті, концепція.
6. «Втрачене покоління»: концептологія явища.
7. Література і війна: осмислення мілітарної тематики в західноєвропейській літературі.
8. Авангардизм як породження західноєвропейської літератури 1-ої половини ХХ століття.
9. Етапи жанрово-стильової деформації літератури Заходу в ХХ столітті.
10. Західноєвропейська література ХХ століття: жанрові домінанти, стилетворчі чинники.
11. Жанр антиутопії в західноєвропейській літературі ХХ століття.
12. Стильові напрямки французької поезії першої половини ХХ століття: сюрреалізм, дадаїзм, експресіонізм.
13. Сюрреалізм у західноєвропейській літературі ХХ століття: творча практика, знакові постаті.
14. Експресіонізм у західноєвропейській літературі ХХ століття: творча практика, знакові постаті.
15. Естетика і поетика поезії Андре Бретона.
16. Поетичні твори Луї Арагона в контексті авангарду.
17. Поль Елюар як експериментатор.
18. Естетично-інтенціональна система поезії Антонена Арто.
19. Новаторство Гійома Аполлінера в збірці «Алкоголі».
20. Філософія французького екзистенціалізму.
21. Роман Жана-Поля Сартра «Нудота»: риси екзистенціалізму.
22. «Сторонній» Альбера Камю як екзистенційна проза.
23. Марсель Пруст у контексті модерністичних творчих пошуків.
24. Селін як текст: історія життя людини і письменника.
25. «Подорож на край ночі» Селіна: тематико-проблемний рівень роману.
26. Сміслові акценти в романістиці Селіна.
27. Життя і творчість Франсуази Саган.
28. Франсуаза Саган: особливості художньої прози.
29. Мішель Уельбек в літературному процесі 90–2000-х рр.

30. Романістика М. Уельбека: аналіз творів «Розширення простору боротьби». «Платформа».
31. Театральна концепція Бертольда Брехта.
32. Франц Кафка: життя і творчість.
33. Експресіоністичні маркери творчості Ф. Кафки.
34. Роман Ф. Кафки «Процес»: проблематика, образність роману.
35. Функції гротеску в прозі Ф. Кафки.
36. Життєтворчість Г. Белля.
37. «Очима клоуна» Г. Белля: експресіоністична парадигма роману.
38. Роман Г. Белля «Очима клоуна»: смислове навантаження.
39. Генріх Белль в українській культурі. Василь Стус про Г. Белля.
40. «Бляшаний барабан» Гюнтера Грасса.
41. Вірджинія Вулф у контексті британського модернізму.
42. Роман Олдоса Гакслі «Прекрасний новий світ».
43. Риси постмодернізму в романі Д. Фаулза «Колекціонер».
44. «Колекціонер» Д. Фаулза: сюжет і композиція, проблематика роману.
45. Екзистенційні мотиви в романі Д. Фаулза «Колекціонер».
46. Творчий доробок Томаса Стернза Еліота.
47. «Безплідна земля» Томаса Стернза Еліота: мотивний комплекс поеми.
48. Проблематика роману Т. Драйзера «Американська трагедія».
49. Проблема «людина і суспільство» у творчості Т. Драйзера.
50. Т. Драйзер у контексті новітньої американської літератури.
51. Генрі Міллер: життя як творчість.
52. Скандальна слава роману Г. Міллера «Тропік Раку».
53. «Тропік Рака» Г. Міллера: стильовий вимір роману.
54. Тематико-проблемний рівень, концепти роману Г. Міллера «Тропік Козерога».
55. Образ у романі Вільяма Фолкнера «Світло в серпні».
56. Повість Джерома Девіда Селінджера «Ловець у житі»: особливості змісту, смислові акценти.
57. Збірка Ф. І. Лорки «Поет у Нью-Йорку»: особливості образності, стильові доміанти.
58. Роман Ч. Буковські «Жінки»: тематико-проблемний рівень.
59. Магічний реалізм: поетика, естетика.
60. Роман «Сто років самоти» Г. Маркеса: контрапункти стилю.
61. Вплив художнього стилю Г. Г. Маркеса на новітню українську література (хімерна проза 70-х тощо).
62. Постмодернізм: засади ідеології та поетики.

63. Постмодернізм: проблема ідеологічної та стильової ідентичності.
64. Сучасні тенденції розвитку світової лірики і прози.
65. Загальні тенденції розвитку французької літератури 1-ої половини XX століття.
66. Загальні тенденції розвитку німецької літератури 1-ої половини XX століття.
67. Загальні тенденції розвитку американської літератури 1-ої половини XX століття.
68. Загальні тенденції розвитку англійської літератури 1-ої половини XX століття.
69. Загальні тенденції розвитку французької літератури 2-ої половини XX століття.
70. Загальні тенденції розвитку німецької літератури 2-ої половини XX століття.
71. Загальні тенденції розвитку англійської літератури 2-ої половини XX століття.
72. Загальні тенденції розвитку латиноамериканської літератури XX століття.
73. Естетичні програми і творчі пошуки в західноєвропейській літературі XX століття (загальний огляд).
74. Західноєвропейська й американська драматургія XX століття (загальний огляд).
75. Авангардистські прийоми в літературі XX століття: специфіка функціонування (на прикладі кількох творів).

ІСТОРІЯ СВІТОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ (РОСІЙСЬКА ЛІТЕРАТУРА ХХ СТОЛІТТЯ)

Попередні зауваги до курсу

Метою навчальної дисципліни «Історія світової літератури (російська література ХХ століття)» є поглиблення відомостей про літературний процес у Росії в ХХ столітті, отримання студентами знань зі становлення історії російської літератури. У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен *знати*: зміст, значення й місце російської літератури ХХ століття, системний характер історії російської літератури, закономірність процесів і явищ, розвиток уявлень про роль окремих постатей, угруповань і організацій у формуванні російської літератури ХХ ст., особливості кожного окремого жанру на рівні поезики у зв'язку з історією його становлення, дослідження та подальшим розвитком літератури, ключові наукові та методологічні проблеми курсу; *вміти*: давати визначення основних історико-літературних понять, виділяти специфіку літературних явищ і феноменів упродовж становлення новітньої російської літератури, розуміти та розрізняти причини і наслідки у розвитку російської літератури, аналізувати наслідки взаємодії творчості представників різних стильових систем, застосовувати набуті знання у подальшому навчанні.

Змістові модулі

Модуль 1. Історико-літературний процес у Росії в ХХ столітті

Історико-літературна парадигма ХХ ст.: напрямки, тенденції. Культурологічні й філософські передумови розвитку російської літератури модернізму. Символізм, акмеїзм, футуризм, конструктивізм. Літературна періодика. Літературні угруповання: Скіфи, акмеїсти, футуристичні об'єднання («Гілея», «Петербурзька група егофутуристів», «Мезонін поезії», «Центрифуга»), «ЛЕФ», «Серапіонові брати», «ОБЭРИУ» та ін. Срібний вік. Лірика 20-х. Творчість Владіміра Маяковського. Доробок Віктора Шкловського. Анна Ахматова: життя як творчість. Творчість Марини Цветаєвої. Осип Мандельштам. Авангардизм в російській літературі. Данііл Хармс. Гумористична складова в літературі. Творчість Михаїла Зощенка. Михаїл Булгаков. Іосіф Бродський. Борис Пастернак. Література соцреалізму (Михаїл Шолохов, Александр Твардовський, Дмитрій Фурманов, Александр Серафимович та ін.). Антиутопія. Євгеній Замятін. «Сільська» проза. Доробок Василя Шукшина. Постмодернізм. Концептуалізм. Соц-арт. Андеграунд. Венедікт Єрофеев. Владімір Маканін. Віктор Пелевін. Творчість Людмили Петрушевскої. Тетяна Толстая.

Літэратура до курсу

1. Айхенвальд Ю. И. Силуэты русских писателей / Юлий Исаевич Айхенвальд. – М.: Республика, 1994. – 591 с.
2. Акимов В. М. От Блока до Солженицына: путеводитель по русской литературе XX века / Владимир Михайлович Акимов. – СПб.: «Искусство – СПб», 2011. – 575 с.
3. Баевский В. С. История русской литературы XX века / В. С. Баевский. – М., 1999.
4. Бирюков С. Е. Поэзия русского авангарда / Сергей Евгеньевич Бирюков. – М.: Литературно-издательское агентство «Р. Элинина», 2001. – 280 с.
5. Богомолов Н. А. От Пушкина до Кибирова: статьи о русской литературе, преимущественно о поэзии / Н. А. Богомолов. – М.: Новое литературное обозрение, 2004. – 624 с.
6. Венцлова Т. Собеседники на пиру: литературоведческие работы / Томас Венцлова. – М.: Новое литературное обозрение, 2012. – 624 с.
7. Гаспаров Б. М. Литературные лейтмотивы. Очерки по русской литературе XX века / Борис Михайлович Гаспаров. – М.: Наука, 1993. – 304 с.
8. Долгополов Л. К. На рубеже веков: О русской литературе конца XIX – начала XX века / Л. К. Долгополов. – Ленинград, 1984.
9. Житенев А. А. Поэзия неомодернизма: монография / А. А. Житенев. – СПб.: ООО «ИНАПРЕСС», 2012. – 480 с.
10. Игошева Т. В. Современная русская литература: учебное пособие / Т. В. Игошева. – Великий Новгород, 2002.
11. История русской литературы: XX век: Серебряный век / под ред. Ж. Нива. – М., 1995.
12. История русской литературы XX века (20–50-е годы): Литературный процесс. – М., 2006.
13. История русской литературы: в 4 т. Т. 4. Литература конца XIX – начала XX века / под ред. Н. Пруцкова. – Ленинград, 1984.
14. Литературные манифесты от символизма до наших дней / сост. М. Б. Джимбинова. – М.: XXI век – Согласие, 2000. – 608 с.
15. Маньковская Н. Б. Эстетика постмодернизма / Н. Б. Маньковская. – СПб.: Алетейя, 2000. – 347 с.
16. Минералов Ю. Н. Современный литературный процесс / Ю. Н. Минералов. – М.: Наука, 2005.
17. Мусатов В. В. История русской литературы первой половины XX века (советский период) / В. В. Мусатов. – М., 2001.
18. Нефагина Г. Л. Русская проза конца XX в.: учеб. пособие / Г. Л. Нефагина. – М.: Флинта: Наука, 2003.

19. Рассадин С. Советская литература. Победенные победители: почти учебник / Станислав Рассадин. – СПб.: ООО ИНАПРЕСС // Новая газета, 2006. – 368 с.
20. Роговер Е.С. Русская литература XX века / Е. С. Роговер. – СПб, 2008.
21. Русская литература XX века. Прозаики, поэты, драматурги: био-библ. Словарь: в 3 т. / под ред. Н. Н. Скатова. – М.: ОЛМА-ПРЕСС Инвест, 2005. – Т. 1. – 733 с.; Т. 2. – 720 с.; Т. 3. – 830 с.
22. Русская литература XX века: учеб. пособ. / под общей ред. Е. Г. Мушченко и Т. А. Никоновой. – Воронеж, 1999.
23. Русская литература XX века: в 2 т. – Т. 1: 1920–1930-е годы / под ред. Л. П. Кременцова. – М.: Академия, 2005.
24. Савицкий С. Андеграунд. История и мифы ленинградской неофициальной литературы / Станислав Савицкий. – М.: Новое литературное обозрение, 2002. – 154 с.
25. Синявский А. Литературный процесс в России: литературно-критические работы разных лет / Андрей Синявский. – М.: РГГУ, 2003. – 418 с.
26. Скоропанова И. С. Русская постмодернистская литература: учеб. пособие / И. С. Скоропанова. – М.: Флинта: Наука, 2001. – 608 с.
27. Современная русская литература (1990-е гг. – начало XXI в.) / С. И. Тимина, В. Е. Васильев, О. Ю. Воронина и др. – СПб.: С.-Петербург. гос. ун-т; М.: Академия, 2005. – 352 с.
28. Современная русская литература. Хрестоматия / сост. Д.И. Донор, А. З. Запольский. – Минск, 2003.
29. Современный литературный процесс: учебное пособие / сост. Т. А. Теронова. – Воронеж, 2007.
30. Черняк М. А. Современная русская литература: учебное пособие / М. А. Черняк. – 2-е изд. – М.: Форум: САГА, 2008. – 352 с.
31. Эпштейн М. Н. Постмодерн в русской литературе: учеб. пособие для вузов / М. Н. Эпштейн. – М.: Высш. школа, 2005. – 495 с.

Плани практичних занять

Практичне заняття 1. Володимир Маяковський: життя як творчість

1. Літературно-побутовий дискурс Маяковського.
2. Ліро-епос (поєми «Люблю», «Про это», «Облако в штанах»): ідіостиль письменника.
3. Футуристичний зріз поетичної творчості Маяковського.
4. Образ Маяковського в мистецтві (кіно, література тощо).

Література

1. Михайлов А. А. Маяковский / А. А. Михайлов. – М.: Мол. гвардия, 1988.
2. Карабчиевский Ю. Воскресение Маяковского / Ю. Карабчиевский. – М., 1990.
3. Лившиц Б. Полутораглазый стрелец: воспоминания / Б. Лившиц. – М., 1991.
4. Перцов В. М. Маяковский. Жизнь и творчество (1925–1930) / В. М. Перцов. – М., 1972.
5. Русская литература XX века: в 2 т. Т. 1: 1920–1930-е годы / под ред. Л. П. Кременцова. – М.: Академия, 2005.

Практичне заняття 2. Універсалізм Віктора Шкловського

1. Літературно-побутовий дискурс Шкловського (книга спогадів «Жили-были»).
2. Жанрова специфіка «Зоо, или Письма не о любви».
3. Поетика роману.
4. Віктор Шкловський в інших іпостасях: кіно в житті автора й автор у житті кіно.

Література

1. Андроников И. Л. Избр. произв.: в 2 т. Т. 2. Шкловский / И. Л. Андроников. – М., 1975.
2. Баевский В. С. История русской литературы XX века / В. С. Баевский. – М., 1999.
3. Панченко О. Виктор Шкловский: текст–миф–реальность / О. Панченко. – Szczecin, 1997.
4. Шкловский В. Жили-были: воспоминания / В. Шкловский. – М.: Сов. писатель, 1964.

Практичне заняття 3. Анна Ахматова. «Подорожник»

1. Літературно-побутовий дискурс Ахматової.
2. Поетична збірка «Подорожник»: мотивний комплекс.
3. Ліричний суб'єкт «Подорожника».
4. Ідейний зміст (тематика, проблематика, пафос) поезії.
5. Ахматова як текст: образ поетки в мистецтві.

Література

1. Анна Ахматова. После всего. – М., 1989.
2. Анна Ахматова. Поэма без героя. – М., 1989.

3. Воспоминания об Анне Ахматовой. – М., 1991.
4. Жирмунский В. М. Творчество Анны Ахматовой / В. М. Жирмунский. – Ленинград, 1973.
5. Коржавин Н. Анна Ахматова и «серебряный век» / Н. Коржавин // Новый мир. – 1989. – № 7.

Практичне заняття 4. Марина Цветаєва. «Психея. Романтика»

1. Літературно-побутовий дискурс Цветаєвої.
2. Збірка поезії «Психея. Романтика» в контексті модернізму.
3. Образна система у збірці.
4. Змістові й смислові координати лірики.
5. Образ Цветаєвої у мистецтві.

Література

1. Гаспаров М. Л. Марина Цветаева: от поэтики быта к поэтике слова // Избранные статьи / М. Л. Гаспаров. – М., 1995. – С. 307–315.
2. Разумовская М. Марина Цветаева. Миф и действительность / Мария Разумовская. – М., 1994.
3. Роговер Е. С. Русская литература XX века / Е. С. Роговер. – СПб, 2008.
4. Швейцер В. Быт и Бытие Марины Цветаевой / Виктория Швейцер. – М., 1992.
5. Шевеленко И. Литературный путь Цветаевой: Идеология – поэтика – идентичность автора в контексте эпохи / Ирина Шевеленко. – М.: Новое литературное обозрение, 2002. – 464 с.

Практичне заняття 5. Осип Мандельштам. «Tristia»

1. Літературно-побутовий дискурс Мандельштама.
2. Мотиви й образи у ліриці «Tristia».
3. Ліричний суб'єкт у збірці.
4. Риси поетики модернізму в «Tristia».
5. Особливості версифікації у ліричних творах поета.

Література

1. Аверинцев С. Судьба и весть Осипа Мандельштама / С. Аверинцев // Мандельштам О. Сочинения: в 2 т. Т. 1. – М., 1990. – С. 5–64.
2. Богомолов Н. А. От Пушкина до Кибирова: статьи о русской литературе, преимущественно о поэзии / Н. А. Богомолов. – М.: Новое литературное обозрение, 2004. – 624 с.

3. Гаспаров М. Л. Поэт и культура / М. Л. Гаспаров // Три поэтики Осипа Мандельштама: Избранные статьи – М., 1995. – С. 327–370.

4. История русской литературы: XX век: Серебряный век / под ред. Ж. Нива. – М., 1995.

5. Мандельштам Н. Я. Воспоминания / Н. Я. Мандельштам. – М.: Книга, 1989.

6. Струве Н. Осип Мандельштам / Никита Струве. – Томск, 1992.

Практичне заняття 6. Літературний авангард: Данііл Хармс

1. Хармс в контексті російського літературного авангарду.

2. Гра у життєтворчості Данііла Хармса.

3. Повість «Старуха»: ключові авангардні прийоми.

4. Особливості поетики повісті.

Література

1. Богомолов Н. А. От Пушкина до Кибирова: статьи о русской литературе, преимущественно о поэзии / Н. А. Богомолов. – М.: Новое литературное обозрение, 2004. – 624 с.

2. Букс Н. Имя как приём. К разгадке псевдонима Даниила Хармса / Н. Букс // Абсурд и вокруг: сб. статей. – М.: Языки славянской культуры, 2004. – С. 378–379.

3. Жаккар Ж.-Ф. Даниил Хармс и конец русского авангарда / Ж.-Ф. Жаккар. – СПб.: Академический проект, 1995.

4. Кобринский А. Даниил Хармс / А. Кобринский. – М.: Молодая гвардия, 2009.

5. Кобринский А. А. Поэтика «ОБЭРИУ» / Александр Аркадьевич Кобринский. – Т. 2. – М.: МКЛ № 1310, 2000. – 144 с.

6. Шубинский В. Даниил Хармс. Жизнь человека на ветру / В. Шубинский. – СПб.: Вита Нова, 2008.

Практичне заняття 7. Михайло Зоценко. «Голуба книга»

1. Літературно-побутовий дискурс Зоценка.

2. Тематико-проблемний пласт оповідань «Голубої книги».

3. Герої у прозі Зоценка.

4. Абсурд: межі функціонування в «Голубій книзі».

5. Сміх, гумор, сатира: реалізація у творах.

Література

1. Жолковский А. Михаил Зощенко: поэтика недоверия / А. Жолковский. – М., 2007.
2. Воспоминания о Михаиле Зощенко / сост. и предисл. Ю. В. Томашевского. – СПб., 1995.
3. Лицо и маска Михаила Зощенко / сост. Ю. В. Томашевский. – М., 1994.
4. Рубен Б. Михаил Зощенко / Б. Рубен. – М., 2006.
5. Синявский А. Литературный процесс в России: литературно-критические работы разных лет / Андрей Синявский. – М.: РГГУ, 2003. – 418 с.
6. Чудакова М. О. Поэтика Михаила Зощенко / М. О. Чудакова. – М., 1979.

Практичне заняття 8. Михайло Булгаков. «Майстер і Маргарита»

1. Літературно-побутовий дискурс Булгакова.
2. Композиція роману. Фабула і сюжет.
3. Система образів у романі.
4. Ідейний зміст (тематика, проблематика, пафос).
5. Символ, міф, містика, фантастика, сатира у романі.
6. Екранізації роману «Майстер і Маргарита»: особливості кіноінтерпретації.

Література

1. Бэлза М. Ф. Генеалогия «Мастера и Маргариты» / М. Ф. Бэлза // Контекст – М., 1978.
2. Воспоминания о Михаиле Булгакове / сост.: Е. С. Булгакова и С. А. Ляндрес. – М., 1988.
3. Гаспаров Б. М. Литературные лейтмотивы. Очерки по русской литературе XX века / Борис Михайлович Гаспаров. – М.: Наука, 1993. – 304 с.
4. Русская литература XX века: учеб. пособие / под общей ред. Е. Г. Мушченко и Т. А. Никоновой. – Воронеж, 1999.
5. Чудакова М. О. Жизнеописание Михаила Булгакова / М. О. Чудакова. – М., 1988.

Практичне заняття 9. Євгеній Замятін. «Ми»

1. Утопія й антиутопія в літературознавстві: трактування понять, ознаки.
2. Жанрові особливості «Ми».
3. Композиція. Архітектоніка.
4. Тематика і проблематика «Ми».
5. Сатира у романі.
6. Футурологічність роману.

Література

1. Баевский В. С. История русской литературы XX века / В. С. Баевский. – М., 1999.
2. Жаданов Ю. А. Роман Джорджа Оруелла «1984» у контексті антиутопії першої половини XX століття: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук за спец. 10.01.04 – література зарубіжних країн / Ю. А. Жаданов. – Дніпропетровськ, 1999.
3. Евгений Замятин и культура XX века. Исследования и публикации / сост. М. Ю. Любимова. – СПб., 2002.
4. Скалон Н. Р. Будущее стало настоящим: (Роман Е. Замятина «Мы» в лит.-филос. контексте): учеб. пособие / Н. Р. Скалон. – Тюмень, 2004.

Практичне заняття 10. Драматизм у прозі Василя Шукшина

1. Літературно-побутовий дискурс Шукшина.
2. Філософська концепція людини і світу в творах Шукшина («Калина красная», «А поутру они проснулись...»).
3. Герой у повістях письменника.
4. Багатовекторність творчості Шукшина: письменник, актор, режисер.

Література

1. Вспоминая Шукшина... / автор-составитель Черненко Р. Д. – М., 1985.
2. Коробов В. И. Василий Шукшин: Веще слово / В. И. Коробов. – М., 1991.
3. Панкин Б. Василий Шукшин и его «чудики» / Борис Панкин // Юность. – 1976. – № 6. – С. 74–80.
4. Толченова Н. П. Слово о Шукшине / Н. П. Толченова. – М., 1982.
5. Шукшин В. М. Слово о «малой родине» / В. М. Шукшин. – М., 1991.

Практичне заняття 11. Венедикт Єрофєєв. «Москва – Петушки»

1. Венедикт Єрофєєв у житті й творчості.
2. Карнавальна традиція в поемі «Москва – Петушки» та її семантика.
3. Тематико-проблемний пласт твору.
4. Пародія, іронія, стилізація, травестія в поемі: функції.
5. Смыслові координати твору.
6. Ознаки постмодернізму в поемі.

Література

1. Благовещенский Н. По ту сторону Москвы – к Петушкам: Исследование поэмы В. Ерофеева «Москва – Петушки», её героя и автора с точки зрения

различных глубинно-психологических подходов / Н. Благовещенский // Russian Imago 2001: Исследования по психоанализу культуры. – СПб.: Алетейя, 2002. – С. 428–454.

2. Богомолов Н. А. От Пушкина до Кибирова: статьи о русской литературе, преимущественно о поэзии / Н. А. Богомолов. – М.: Новое литературное обозрение, 2004. – 624 с.

3. Ерофеев В. В. Мой очень жизненный путь / В. В. Ерофеев. – М.: Вагриус, 2008.

4. Игошева Т. В. Современная русская литература: учеб. пособие / Т. В. Игошева. – Великий Новгород, 2002.

5. Ильин И. П. Постмодернизм: словарь терминов / Илья Петрович Ильин. – М., 2001.

6. Шилова Н. Л. Визионерские мотивы в постмодернистской прозе 1960–1990-х годов (Вен. Ерофеев, А. Битов, Т. Толстая, В. Пелевин): учеб. пособие / Н. Л. Шилова. – Петрозаводск: Изд-во КГПА, 2011. – 120 с.

7. Эпштейн М. Н. Постмодерн в русской литературе: учеб. пособие для вузов / М. Н. Эпштейн. – М.: Высш. школа, 2005. – 495 с.

Практичне заняття 12. Володимир Маканін. «Андеграунд, чи Герой нашого часу»

1. Тематико-проблемний зріз роману.
2. Образ «общаги» у романі: смислове навантаження.
3. Образ колишнього письменника Петровича.
4. Метафора радянського й пострадянського суспільства у творі.
5. Надзмістові інтенційно-ідеологічне значення роману.

Література

1. Архангельский А. Где сходились концы с концами: над страницами романа Маканина «Андеграунд, или Герой нашего времени» / А. Архангельский // Дружба народов. – 1998. – № 7.

2. Генис А. Беседы о русской словесности / А. Генис // Звезда. – 1997. – № 4.

3. Ильин И. П. Постмодернизм: словарь терминов / Илья Петрович Ильин. – М., 2001.

4. Минералов Ю. Н. Современный литературный процесс / Ю. Н. Минералов. – М.: Наука, 2005.

5. Роднянская И. Б. Сюжеты тревоги. Маканин под знаком «новой жестокости» / И. Б. Роднянская // Русская литература XX века в зеркале критики: хрестоматия. – СПб., 2003.

Практичне заняття 13. Віктор Пелевін. «Generation П»

1. Поетика постмодернізму в романі «Generation П».
2. Тематика. Проблематика. Персонажі.
3. Симулякр: визначення поняття. Симулякри в романі.
4. Екранізація твору: особливості кіноінтерпретації.

Література

1. Воробьёва Е. П. Литературная рефлексия в русской постмодернистской прозе (А. Битов, Саша Соколов, В. Пелевин): автореф. дисс. на соискание учёной степени канд. филол. наук / Е. П. Воробьёва. – Барнаул, 2004. – 22 с.
2. Генис А. Виктор Пелевин: границы и метаморфозы / А. Генис // Знамя. – 1995. – № 12. – С. 210–214.
3. Ильин И. П. Постмодернизм: словарь терминов / Илья Петрович Ильин. – М., 2001.
4. Павлов М. Generation «П» или «П» forever? / М. Павлов // Знамя. – 1999. – № 12. – С. 204–207.
5. Пелевин Виктор Олегович // Русская литература XX века: учеб. пособие. – Воронеж: Издательство ВГУ, 1999. – С. 764–766.
6. Сайт творчества Виктора Пелевина: <http://pelevin.nov.ru/stati/>

Практичне заняття 14. Постреалізм у художній прозі Людмили Петрушевської

1. Постреалізм в російській літературі кінця XX ст.: ознаки стильового різновиду.
2. Тематико-проблемний пласт прози Петрушевської (книга «Дом девушек»).
3. Персонаж-архетип у прозі Петрушевської.
4. Сміслові координати оповідань і повістей авторки.

Література

1. Гощило Х. Ни одного луча в темном царстве. Художественная оптика Петрушевской / Х. Гощило // Русская литература XX века: направления и течения. – Вып. III. – Екатеринбург, 1998.
2. Игошева Т. В. Современная русская литература: учебное пособие / Т. В. Игошева. – Великий Новгород, 2002.
3. Минералов Ю. Н. Современный литературный процесс / Ю. Н. Минералов. – М.: Наука, 2005.
4. Современный литературный процесс: учебное пособие / сост. Т. А. Теронова. – Воронеж, 2007.

5. Черняк М. А. Современная русская литература: учебное пособие / М. А. Черняк. – 2-е изд. – М.: Форум: САГА, 2008. – 352 с.

Практичне заняття 15. Тетяна Толстая. «Кись»

1. Російський постмодернізм: специфіка.
2. Постмодерна гра з культурними міфами у романі «Кись».
3. Тематико-проблемний зріз твору.
4. Персонаж у романі.
5. Функція слова в «Кись».
6. Аллегорія у романі: особливості.

Література

1. Ильин И. П. Постмодернизм: словарь терминов / Илья Петрович Ильин. – М., 2001.
2. Калашникова О. Л. Мир через слово: О концептосфере романа Т. Толстой «Кись» / О. Л. Калашникова // Література в контексті культури: зб. наук. праць. – Вип. 7. – Дніпропетровськ, 2002.
3. Минералов Ю. Н. Современный литературный процесс / Ю. Н. Минералов. – М.: Наука, 2005.
4. Скоропанова И. С. Русская постмодернистская литература: учеб. пособие / И. С. Скоропанова. – М.: Флинта: Наука, 2001. – 608 с.
5. Славникова О. Пушкин с маленькой буквы / О. Славникова // Новый мир. – 2001. – № 3.
6. Шилова Н. Л. Визионерские мотивы в постмодернистской прозе 1960–1990-х годов (Вен. Ерофеев, А. Битов, Т. Толстая, В. Пелевин): учеб. пособие / Н. Л. Шилова. – Петрозаводск: Изд-во КГПА, 2011. – 120 с.

Самостійна й індивідуальна роботи

Список творів для прочитання

1. *Маяковский Владимир*. «Люблю». «Про это». «Облако в штанах» (поэмы). Стихотворения 1913–1917 гг.
2. *Шкловский Виктор*. «Зоо, или Письма не о любви» (роман).
3. *Ахматова Анна*. «Подорожник» (сборник стихов).
4. *Цветаева Марина*. «Психея. Романтика» (сборник стихов).
5. *Мандельштам Осип*. «Tristia» (сборник стихов).
6. *Хармс Даниил*. «Старуха» (повесть).
7. *Зоценко Михаил*. «Голубая книга» (рассказы).
8. *Булгаков Михаил*. «Мастер и Маргарита» (роман).

9. *Замятин Евгений*. «Мь» (роман).

10. *Шукин Василий*. «Калина красная». «А поутру они проснулись...» (повести).

11. *Ерофеев Венедикт*. «Москва – Петушки» (поэма).

12. *Макин Владимир*. «Андеграунд, или Герой нашего времени» (роман).

13. *Пелевин Виктор*. «Generation П» (роман).

14. *Петрушевская Людмила*. «Дом девушек» (книга рассказов и повестей).

15. *Толстая Татьяна*. «Кысь» (повесть).

Форми самостійної роботи студента

Нотатник-колаж – письмова творча форма роботи, що передбачає ведення нотатника за прочитаними творами з курсу (див. список творів для прочитання) за принципом, з одного боку, власне аналізу за домінантою (змістові компоненти, елементи внутрішньої і зовнішньої форми, смисл тощо), з іншого, з додаванням додаткового матеріалу, а саме: літературно-критична реакція на твір (цитати, міркування, висловлення критиків), дружні коментарі й самокоментарі (на основі щоденників, листів, блогів тощо), обкладинки книги в різні періоди, цікаві факти з життя письменника, пов'язані з цим твором, їхня мистецька інтерпретація (кіно, театр та ін.) тощо. Таким чином формується своєрідний нотатник-колаж (можливі вклеювання вирізок, малюнки і таке ін.).

Літературно-побутовий портрет-інсценізація – групова творча робота, що передбачає на основі біографії, листів, щоденників, спогадів письменника (і про письменника) створення його портрету, а на його основі – сценарію та його постановки.

Перелік питань, що виносяться на іспит

1. Історико-літературна парадигма ХХ ст.: напрямки, тенденції.
2. Культурологічні й філософські передумови розвитку російської літератури модернізму.
3. Лірика 20-х рр. (загальний огляд).
4. Літературні угруповання першої половини ХХ століття: особливості виникнення, діяльність.
5. «Срібний вік» як літературне явище.
6. Акмеїзм у російській літературі: представники, характеристика.
7. Літературна періодика 20-х: тенденції розвитку.
8. Розвиток російської літератури в першій половині ХХ століття (загальний огляд).

9. Розвиток російської літератури в другій половині ХХ століття (загальний огляд).

10. Стильові напрямки розвитку російської літератури в ХХ столітті.
11. Період «відлиги» в російській літературі: тенденції розвитку.
12. Російська література 80–90-х рр. ХХ ст. (загальний огляд).
13. Літературно-побутовий дискурс О. Мандельштама.
14. Ліричний суб'єкт у збірці О. Мандельштама «Tristia».
15. Риси поетики модернізму в «Tristia» О. Мандельштама.
16. Мотиви й образи у ліриці «Tristia» О. Мандельштама.
17. Особливості версифікації у ліричних творах О. Мандельштама.
18. Д. Хармс в контексті російського літературного авангарду.
19. Повість «Старуха» Д. Хармса: ключові авангардні прийоми.
20. Гра у життєтворчості Данііла Хармса.
21. Літературно-побутовий дискурс М. Зоценка.
22. Тематико-проблемний пласт оповідань «Голубої книги» М. Зоценка.
23. Герої у прозі М. Зоценка.
24. Межі функціонування абсурду в «Голубій книзі» М. Зоценка.
25. Сміх у творах М. Зоценка.
26. Літературно-побутовий дискурс М. Булгакова.
27. «Майстер і Маргарита» М. Булгакова. Композиція роману, сюжет.
28. Система образів у романі «Майстер і Маргарита» М. Булгакова.
29. Ідейний зміст роману М. Булгакова «Майстер і Маргарита».
30. Символ, міф, містика, фантастика, сатира у романі «Майстер і Маргарита» М. Булгакова.
31. Екранізації роману «Майстер і Маргарита»: особливості кіноінтерпретації.
32. Літературно-побутовий дискурс А. Ахматової.
33. Поетична збірка «Подорожник» А. Ахматової: мотивний комплекс.
34. Ліричний суб'єкт «Подорожника» А. Ахматової.
35. Ідейний зміст поезії А. Ахматової.
36. Ахматова як текст: образ поетки в мистецтві.
37. Літературно-побутовий дискурс М. Цветаєвої.
38. Збірка поезії М. Цветаєвої «Психея. Романтика» в контексті модернізму.
39. Образна система в поезіях «Психея. Романтика» М. Цветаєвої в контексті модернізму.
40. Змістові й смислові координати лірики М. Цветаєвої.
41. Образ М. Цветаєвої у мистецтві.
42. Модерністична лірика: художні твори М. Цветаєвої, А. Ахматової, О. Мандельштама та ін.

43. Літературно-побутовий дискурс В. Маяковського.
44. Ліро-епос В. Маяковського (поєми «Люблю», «Про это», «Облако в штанах»): ідіостиль письменника.
45. Футуристичний зріз поетичної творчості В. Маяковського.
46. Образ В. Маяковського в мистецтві (кіно, література тощо).
47. Літературно-побутовий дискурс В. Шкловського (книга спогадів «Жили-были»).
48. Жанрова специфіка «Зоо, или Письма не о любви» В. Шкловського.
49. Поетика роману В. Шкловського «Зоо, или Письма не о любви».
50. Віктор Шкловський в інших іпостасях: кіно в житті автора й автор у житті кіно.
51. Жанрові особливості роману Є. Замятіна «Ми».
52. Футурологічність роману Є. Замятіна «Ми».
53. Літературно-побутовий дискурс В. Шукшина.
54. Філософська концепція людини і світу в творах В. Шукшина.
55. Герой у повістях В. Шукшина.
56. Багатовекторність творчості В. Шукшина: письменник, актор, режисер.
57. Венедикт Єрофєєв у житті й творчості.
58. Карнавальна традиція в поемі В. Єрофєєва «Москва – Петушки» та її семантика.
59. Пародія, іронія, стилізація, травестія в поемі В. Єрофєєва «Москва – Петушки».
60. Ознаки постмодернізму в поемі В. Єрофєєва «Москва – Петушки».
61. «Андеграунд, чи Герой нашого часу» В. Маканіна: тематико-проблемний зріз.
62. Метафора радянського й пострадянського суспільства у творі В. Маканіна «Андеграунд, чи Герой нашого часу».
63. Поетика постмодернізму в романі «Generation П» В. Пелевіна.
64. Симулякри в романі «Generation П» В. Пелевіна.
65. «Generation П» В. Пелевіна: тематика, проблематика, персонажі.
66. Тематико-проблемний пласт прози Л. Петрушевської.
67. Персонаж-архетип у прозі Л. Петрушевської.
68. Сміслові координати оповідань і повістей Л. Петрушевської.
69. Постмодерна гра з культурними міфами у творі «Кись» Т. Толстої.
70. «Кись» Т. Толстої: тематико-проблемний зріз.
71. Алгоритм у романі «Кись» Т. Толстої.
72. Постмодернізм у літературі: творчість В. Єрофєєва, В. Маканіна, Т. Толстої.

Словник ключових понять курсу

Авангардизм (фр. *передовий загін*) – сукупність різних напрямків (стилів – сюрреалізм, експресіонізм, дадаїзм тощо) у літературі та мистецтві 20-х рр. ХХ ст., що проголосили програму відкритої соціальної заангажованості творчості, розрив із класичною художньою традицією, яка вважалась такою, що вичерпала свої естетичні можливості, і необхідність сміливого експерименту для вироблення нових, неканонічних способів відтворення й осмислення явищ дійсності. Представники: Луї Арагон, Антонен Арто, Бертольд Брехт, Луї-Фердінан Селін та ін.

Античність (Антична література) – період літератури стародавніх греків і римлян VIII ст. до н. е. до IV ст., для якого характерні зв'язок із міфом, публічність, зв'язок із музикою, світоглядний синтез (тісний зв'язок зі світоглядними особливостями родового, полісного, державного життя, а також – релігією, філософією, політикою, мораллю); маркується духовними цінностями гуманізму, піднесення земної краси. Це час творчості Гомера, Алкея, Сапфо, Есхіла, Софокла, Вергілія, Петронія, Апулея та ін.

Бароко (від італ. *дивний, химерний*) – напрям у мистецтві та літературі XVII–XVIII ст. («хворобливе дитя, народжене від батька-потвори і матері-красуні»), якому належить надзвичайно складна художня система (з ознаками мінливості, поліфонічності, ускладненої форми). Барокова література характеризується поєднанням релігійних і світських мотивів, образів, тяжінням до різних контрастів, гумору, складної метафоричності, алегоризму й емблематичності (водограй як символ доби), прагненням вразити читача пишним стилем, риторичним оздобленням твору. Людина у мистецтві бароко – істота слабка, приречена поневіритися в трагічному хаосі життя. Конфлікт людини бароко заснований на переживанні кризи, усвідомленні гострого протиріччя між людиною і навколишнім світом. Умовна формула бароко – це синтез відродження і середньовіччя. Представники барокової літератури: Джон Мільтон, Джон Донн, Педро Кальдерон, Ганс Якоб Гріммельсгаузен.

Веймарська класика – напрям у німецькій класичній літературі просвітницької спрямованості 80–90-х XVIII ст., що орієнтувався на антику як ідеал духовної та фізичної досконалості, тяжів до жанрового розмаїття, масштабності образів, простоти композиції. Серед представників – Йоганн-Вольфганг Гете, Фрідріх Шиллер.

Відродження (Ренесанс) (від лат. *відроджуюсь*) – епоха в історії культури та мистецтва Європи XIV–XVI ст., започаткована в Італії. У літературах європейських країн відбуваються зміни, зокрема поворот до світського характеру культури, її антропоцентризм (інтерес до людини та її діяльності, культ

людської особистості) письменство замість латині звернулося до національних мов, виявляється інтерес до народної творчості при одночасному зацікавленні античними зразками, в основу поетики покладаються принципи мімезису (тобто наслідування греко-римського мистецтва і природи), ясності естетичного мислення, простоти та конкретності. Дійсність трактувалася як єдино дана, наявна в гармонійних пропорціях та у відкритій ренесансною добою перспективі, у чутті вічного становлення, а відтак у потребі активного художнього втручання в довколишній світ. Жага максимальної повноти життя формувала особистість у чисто земному її самоздійсненні через стихійно-артистичний індивідуалізм. Митець – центральна постать цієї епохи, він намагається якнайповніше розкрити всі аспекти свого творчого потенціалу, виборює право змінювати, вдосконалювати довкілля за естетичними законами. Серед авторів цього періоду – Франческо Петрарка, Джованні Боккаччо, Еразм Роттердамський, Франсуа Рабле, Франсуа Війон, Мігель де Сервантес, Вільям Шекспір та ін.

Експресіонізм (лат. *вираження*) – літературно-мистецька стильова тенденція авангардизму, що оформилася в Німеччині на початку ХХ ст., насамперед у малярському середовищі (об'єднання «Міст», «Синій вершник»). Основний творчий принцип експресіонізму полягає у відображенні загостреного суб'єктивного світобачення через гіпертрофоване авторське «Я», напругу його емоцій, бурхливу реакцію на дегуманізацію суспільства, знеособлення в ньому людини, на розпад духовності, засвідчений катаклізмами світового масштабу початку ХХ ст. Поетикальні особливості: «нервова» емоційність, ірраціональність, символ, гіпербола, гротеск, фрагментарність, плакатність письма, підкреслений контраст, екзистенційні мотиви. Представники: Георг Тракль, Франц Кафка, Генріх Белль, Мішель Уельбек та ін.

Історія літератури – літературознавча дисципліна, об'єктом пізнання якої є історико-літературний процес (від найдавніших часів до сьогодні), тобто послідовна зміна в часі структурних елементів, учасників і явищ літературного життя. Спираючись на здобутки філософії, естетики, теорії літератури, ретельно простежуючи всю сукупність художніх творів, їхнє сприймання читачами і критичні оцінки, історики літератури описують динаміку літературно-мистецького життя, літературних напрямів і течій, виявляють значення творчості письменників, їхніх окремих творів для читачів епохи, в яку ці твори постали, і для наступних поколінь.

Класицизм – напрям у європейській літературі та мистецтві XVI–XVII ст., що досягає найбільшого розквіту у Франції. Ключовим маркером класицизму є орієнтація на античну літературу (проголошена ідеальною, гідною наслідування). Теоретичне підґрунтя – антична теорія поетики, передовсім «Поетика»

Аристотеля, теоретичні засади якого втілювала французька «Плеяда». Найґрунтовнішим у плані осмислення принципів класицизму вважається трактат Ніколя Буало «Мистецтво поетичне» (1674). Класицистичні принципи можна звести до п'яти ключових пунктів: 1) дія своєрідного гасла «розум, природа, істина» чи «розум, гуманізм, знання», 2) осмислення проблеми людської вдачі шляхом дотримання закону «трьох єдностей» (дії, часу й місця), 3) гармонійність форм і зовнішня симетрія, 4) філософія раціоналізму (краса та істина досягаються через розум) і нормативність, 5) усталена жанрова система: високі жанри (драма, трагедія), середні й низькі (байка, сатира, комедія тощо). Для класицизму характерний аристократизм, орієнтування на вимоги, смаки вищої суспільної верстви, відтак і героями класицистичних творів були переважно люди високого походження. Практики класицизму: Франсуа Малерб, П'єр Корнель, Жан Расін, Мольєр, Марія-Мадлена де Лафайєт, Жан Лафонтен та ін.

Міф (гр. *слово, переказ*) – найдавніша розповідь про богів, духів, героїв, надприродні сили, які брали участь у створенні світу; це витвір наївної віри, який складає філософсько-естетичний комплекс давньої епохи, яка ґрунтується на заміні об'єктивності сприймання суб'єктивним ап'іорним переконанням. У давні часи міф створював уявлення про світ, впливаючи на процес пізнання, був основою для інтерпретації природних і суспільних явищ, ритуальних обрядів. Міф існував переважно у віршовій або розповідній формі, часто правив за основу синкретичних форм творчості, зумовлював створення національного фольклору та літератури. Наприклад, персонажі античних міфів – Зевс, Посейдон, Аїд, Аполлон, Дафна, Персей, Одісей та ін.

Міфологія – а) сукупність функціональних міфів в обробці певної культури; б) наука, що вивчає особливості міфів. Найбільш цілісно зберіглась та набула найширшого літературного переосмислення антична міфологія, зокрема давньогрецька.

Модернізм (фр. *сучасний, найновіший*) – художня епоха кінця ХІХ – початку ХХ століття, що об'єднує художні напрями, художня концепція яких відбиває пришвидшення історії та посилення її тиску на людину (символізм, імпресіонізм, акмеїзм, неоромантизм та ін). Вищим знанням проголошувалася поезія, зважаючи на її феноменальну здатність одухотворювати світ, проникати в найінтимніші онтологічні глибини. Ознаки модернізму: ідея радикального оновлення мистецтва, культури, людини: відхід до світу формальних, фактурних предметів; концептуалізм: предмет зображення – нова реальність, не подібна до навколишнього світу; головна функція мистецтва – не відображення світу, а конструювання його, відбиття свого ставлення до подій, суб'єктивного сприйняття реальності; прагнення до епатажу: депредметизація, де-

фігуративність; безсюжетність, складні внутрішні форми; активний вплив філософських, соціологічних, психологічних, культурологічних теорій (фрейдизм, ніцшеанство, марксизм). Представники: Шарль Бодлер, Артюр Рембо, Поль Верлен, Оскар Вальд, Моріс Метерлінк, Марсель Пруст та ін.

Персонаж (лат. *osoba*, фр. *маска актора*) – постать людини, зображена письменником у художньому творі, загальна назва будь-якої дійової особи кожного літературного жанру; постать літературного твору з будь-якими психічними, особистісними якостями, моральними, ідеологічними, світоглядними переконаннями.

Постмодернізм – загальна назва окреслених останньою третиною ХХ століття тенденцій у мистецтві, що виникла після модернізму та авангардизму. Цей термін поширився наприкінці 60-х спершу для означення стилєвих тенденцій в архітектурі, спрямованих проти безликої стандартизації та програмового техніцизму, невдовзі – у літературі та малярстві (поп-арт, оп-арт, «новий реалізм», геппенінг та ін.). Основним джерелом постмодернізму в аспекті пізнання виявилася деструкція, визнання прогресу лише у вигляді неспростовної ілюзії, загострене, перейняте «еклезіастівським» пафосом відчуття вичерпності історії, естетики, мистецтва. Реальним вважалося варіювання та співіснування усіх форм буття, таким чином принципи повторюваності та сумісності перетворилися на стиль художнього мислення з притаманними йому рисами еkleктики, тяжінням до стилізації, цитування, ремінісценцій, алюзій. Митець має справу не з «чистим» матеріалом, а з культурно освоєним, оскільки існування мистецтва у попередніх класичних формах неможливе в постіндустріальному суспільстві з його необмеженим потенціалом серійного відтворення та тиражування. Постмодернізм полягає у стиранні меж між високим мистецтвом та кітчем, медитацією і геппенінгом, у переоцінюванні традицій авангардизму та модернізму. Ключові ознаки постмодернізму: культ незалежної особистості, потяг до архаїки (міфу, колективного несвідомого), бачення повсякденного життя як театру абсурду / апокаліптичного карнавалу, використання підкреслено ігрового стилю (акцент на ненормальності, несправжності, неприродності панівного в реальності способу життя), зумисне переплетення різних стилів оповіді (високий класицистичний і сентиментальний, грубо натуралістичний і казковий; у художній стиль нерідко вплітаються стилі науковий, публіцистичний, офіційно-діловий), суміш багатьох традиційних жанрових різновидів, сюжети творів зазвичай є легко замаскованими алюзіями (натяжками) на відомі сюжети літератури попередніх епох, те саме з образами, композицією, іронічність та пародійність. Представники: Джон Фаулз, Мішель Фуко, Патрік Зюскінд, Томас Пінчон, Мілан Кундера, Милорад Павич та ін.

Просвітництво (просвітницький раціоналізм) – доба в історії розвитку літератури, ідейно-естетичний рух XVII–XVIII ст., для якого характерно ствердження досконалості, гармонійної влаштованості світу та людини, яку природа обдарувала різноманітними талантами, здібностями. Основою просвітництва вважались моральність, наука і знання. Нова людина, самостверджуючись у житті й прагнучи особистого щастя, спирається на високу мораль, відступи від якої сприймаються як трагічний парадокс життя. Література просвітницького раціоналізму – свідомий засіб виховання і пропаганди. Представники: Даніель Дефо, Джонатан Свіфт, Генрі Філдінг, Вольтер, Дені Дідро, П'єр Огюстен Карон де Бомарше та ін.

Реалізм (лат. *речовий, дійсний*) – ідейно-художній напрям у літературі та мистецтві XIX ст. Основоположною для реалізму стає проблема взаємин людини і середовища, впливу соціально-історичних обставин на формування духовного світу (характеру) особистості. На перше місце у літературі висувається пізнавально-аналітичне начало, типізація дійсності утверджується як універсальний спосіб художнього узагальнення. Література стає засобом пізнання людиною себе і навколишнього світу, набуває аксіологічного (ідеологічного) звучання. Принцип вірності реальній дійсності усвідомлюється як критерій художності, як сама художність. Визначальними для реалізму були прагнення до об'єктивності і безпосередньої достовірності відображення, послідовне дотримання міметичних принципів (художнє відтворення життя «у формах самого життя»), переорієнтація з минулого на сучасність, конкретно-історичний підхід до явищ дійсності та розуміння історії як поступального розвитку (прогресу), правдивість у зображенні деталей, віра в гуманістичні ідеали, конфліктність (драматизація) як сюжетно-композиційний спосіб формування художньої правди, превалювання прозових жанрів у літературі (роман, повість) та ін. Представники: Оноре де Бальзак, Стендаль, Проспер Меріме, Чарльз Діккенс, Гюстав Флобер, сестри Бронте, Вільям Теккереї та ін.

Романтизм – напрям у літературі, науці й мистецтві кін. XVIII–XIX ст, для якого визначальними стали риси: заперечення раціоналізму доби Просвітництва, ідеалізм у філософії, історизм, апологія особистості, неприйняття буденності і звеличення «життя духу» (найвищими виявами його були мистецтво, релігія, філософія), культ почуттів, захоплення фольклором, інтерес до фантастики, екзотичних картин природи та ін. В естетиці романтизму класицистичному «наслідуванню природи» протиставляється творча активність митця з його правом на самобутність й оригінальність. Провідним у художній творчості романтиків стає принцип індивідуальності. Мистецтво підноситься до рівня найвищої цінності і сприймається як вияв глибинної суті життєдіяль-

ності. Романтизм відкидає нормативність, раціоналістичну регламентацію у мистецтві, понад усе цінується творча свобода та фантазія. Представники: Віктор Гюго, Ернст Теодор Амадей Гофман, Генріх Гайне, Джордж Гордон Байрон, Вальтер Скотт, Вашингтон Ірвінг, Едгар Аллан По та ін.

Сентименталізм (від фр. *почуття, чуттєвість, чутливість*) – напрям у європейській літературі другої половини XVIII – початку XIX ст., що розвивався як утвердження чуттєвої стихії в художній творчості на протигагу раціоналістичним нормативам класицизму та властивому добі Просвітництва культу абсолютизованого розуму. Сентименталізм отримав свою назву за твором англійського письменника Лоренса Стерна «Сентиментальна подорож» (1768). Для сентименталізму характерне акцентування на почуттях як головному духовному началу людини, на емоційних реакціях на зовнішній світ, ідеалізація природних зв'язків людей (сімейних, подружніх), зображення любові до ближнього як джерела доброчесності. Письменниками відкрита здатність простої людини, не зіпсованої цивілізацією, передовсім ідеалізованого селянина, до тонких чуттєвих переживань. Основною категорією визнана чуттєвість (є джерелом вищих насолод і основних чеснот), що в художніх творах подавалася як гіперболізація почуттів героїв. Представники: Роберт Бернс, Жан-Жак Руссо, Семюель Річардсон, маркіз де Сад та ін.

Середньовіччя – період в історії західноєвропейської літератури V–XV ст., для якого характерне домінування ідеології християнства, що пояснювала світ як здійснення волі Божої, а Біблія була основним джерелом символічно-алегоричних образів. Це час ірландського, ісландського, французького й німецького епосу, куртуазної літератури, творчості Аліг'єрі Данте тощо.

Сюрреалізм (фр. *надреальне, надприродне*) – авангардистська течія початку XX ст., що виникла спочатку в літературі, потім поширилася на малярство, скульптуру та інші мистецтва, філософською основою якої стали інтуїтивізм, фрейдизм і фантазійне мислення. Особлива роль у сюрреалістичній творчості відведена підсвідомому та несвідомому, реалізованому через прийоми автоматичного письма, правила випадковості, сновидіння тощо. Естетичну платформу сюрреалізму поділяли Поль Елюар, Луї Арагон, Пабло Неруда та ін.

Футуризм (лат. *майбутнє*) – один із напрямів авангардизму XX ст., для якого характерне неприйняття вічних цінностей, захоплення акцентуванням «грубих» речей, екстраполювання сучасного в майбутнє, позбавлене «вантажу» будь-яких традицій, нібито зайвих при розбудові ні на що не схожій культури за останнім словом науки і техніки. В естетиці футуризму відбувався процес деестетизації та дегуманізації мистецтва, поєднувався принцип позитивізму й інтуїтивізму. Головними елементами поезії проголошувалися хороб-

рість, сміливість та бунт, «натиск, лихоманне безсоння, гімнастичний крок, ляпас та удар кулака» (Томмазо Марінетті). Ця настанова зумовлювалася епатційною «етикою» авангардизму, асоційованою з позамистецькою сферою – військовою. Футуризм відзначався кострубатою «красою», охопленою стрімким рухом оновлення, суголосям міського темпоритму, розширював зображально-виражальні можливості поетичного мовлення, вводячи в нього елементи прозаїзації, пафос стенографування ліричних переживань, словотворчості (прийом зауму). Представники: Томмазо Марінетті, Альдо Палаццескі, Лучано Фольгоре, Арденго Соффічі та ін.

Художній образ – специфічна форма естетично-чуттєвого освоєння (сприйняття і відображення) і перетворення (моделювання) дійсності, конкретно-чуттєве уявлення, що діє водночас на почуття і свідомість. Художній образ спрямований на реципієнта і розрахований на його уяву, співтворчість, емоційну реакцію, роботу думки. Наприклад, образ Едіпа з трагедії Софокла «Едіп-цар» як людини, що стикається з фатумом, виявляє волю, обираючи страждання.